

DOCUMENTAR.

35 de ani de la revoluțiile anticomuniste din 1989 Markus Merkel. Coerența unei conștiințe

Markus Meckel, pastor și om politic născut în Republica Democratică Germană, fusese de câteva ori în România în vremea comunismului. A revenit după căderea regimului, a ajuns și în decembrie 2024, invitat la evenimentele comemorative din Timișoara care marcau trecerea a 35 de ani de la izbucnirea Revoluției Române¹. O rezonanță aparte pentru el și cunoscători a avut participarea la adunarea din 15 decembrie, de la Biserica Reformată Cetate². Markus Meckel îl vizitase aici pe pe László Tökes în vara anului 1989, avusese cu el discuții despre grozăviile epocii Ceaușescu, primise de la Tökes câteva texte protestatate pe care le dusesse peste graniță, în Ungaria.

Pe atunci, Markus Meckel era un opozant activ al regimului comunist din propria țară. Construia legături între nucleele de rezistență din RDG, stabilea contacte cu disidenții din Polonia și Cehia – cum am amintit, și cu László Tökes -, avea voința să schimbe acea lume care le furase oamenilor libertatea și demnitatea. Aceste două repere ale aspirațiilor lui îi vor impregna scrierile și acțiunile ulterioare. A ajuns unul dintre actorii cheie ai procesului de democratizare din timpul Revoluției Pașnice care a dus la căderea regimului comunist din RDG.

Noua Revistă de Drepturile Omului marchează schimbările istorice de acum 35 de ani cu o selecție din scrierile lui Markus Meckel. Am adunat în acest documentar texte care vorbesc despre modul lui de a privi și de a acționa în anul 1989, care se regăsește și într-o rezoluție adoptată de Bundestag în 2024. Aceasta a fost gândită și promovată de Meckel pentru a „face dreptate” în înțelegerea procesului de unificare Germaniei³. Noua perspectivă asumată de forul suprem german recunoaște est-germanilor, pentru prima oară, rolul lor de subiect al Revoluției Pașnice și al procesului de unificare a Germaniei. Valoarea acestei splendide reușite va putea fi apreciată de abia în anii și deceniile care urmează.

Am adăugat două articole care sintetizează atitudinea lui Markus Meckel față de războiul crud pornit de regimul Putin împotriva Ucrainei. Textele fac legătura dintre revolta, în numele libertății, a anticomuniștilor din 1989 și lupta pentru libertate a

- 1 Între altele, pentru a participa la conferința „Revoluția din Timișoara, căderea comunismului și schimbările de regim din țările Europei Centrale și de Est”, organizată de Fundația Integratio în colaborare cu Consiliul Național Maghiar din Transilvania și Parohiile Reformate din Timișoara.
- 2 Biserica unde predica atunci László Tökes, aflată lângă Piața Maria, locul unde pastorul, enoriașii lui și români solidari cu ei, bapțiști ori oponenți precum poetul Petru Ilieșu, aprinseseră flacăra Revoluției din decembrie 1989.
- 3 Markus Meckel ne-a trimis o introducere care explică și întâmpină această apariție a Rezoluției în limba română,

ucrainenilor, astăzi. Ele pun într-un dialog emoționant două energii-aspirații ale lui Markus Meckel: chemarea libertății și grija față de oameni. Sunt puțini autori pe care i-am văzut probând cu atâta putere, cu atâta autenticitate, principiul asumat de Noua Revistă de Drepturile Omului: „nu doar că reconcilierea dintre principiul demnității și principiul libertății umane este posibilă, dar demnitatea și libertatea se întăresc reciproc”.

Modul în care Markus Meckel a trăit, scris și acționat pe vremea comunismului și felul în care el trăiește, scrie și acționează astăzi în fața delirului de cruzime al regimului Putin sunt perfect coerente. În ambele regăsim același unic ethos. Recunoaștem ethosul unei conștiințe a cărei aspirație supremă a fost și este să salveze Omul.

Gabriel Andreescu

O scurtă biografie

Markus Meckel, pastor și om politic, s-a născut în RDG în anul 1952 și a crescut în Berlinul de Est. Tatăl său, Ernst-Eugen Meckel (1911-1977), a fost pastor protestant și responsabil pentru relațiile ecumenice pentru bisericile protestante din RDG. Fiul său a putut cunoaște statele comuniste din Europa Centrală și de Sud-Est și bisericile (minoritare) urmându-și tatăl. În anul 1971, a călătorit pentru prima dată în România și a vizitat împreună cu tatăl său atât congregațiile creștine maghiare, cât și pe cele ale sașilor transilvăneni. Potrivit propriei sale mărturii, acest lucru i-a lăsat o impresie profundă. A călătorit din nou în România, de mai multe ori, în anii 1970 și 1980. În vara anului 1989, l-a vizitat la Timișoara pe pastorul reformat Tökes Laszlo, și-a manifestat solidaritatea cu el și a trecut clandestin în Ungaria câteva dintre materiale lui subversive.

După clasa a 10-a, Markus Meckel a fost exmatriculat de la școala de stat. Nu a putut să-și termine liceul. Și-a terminat studiile la o școală bisericească, apoi a studiat teologia și filosofia la colegiile bisericești din Naumburg și Berlin, care erau independente de stat. În 1978, și-a finalizat studiile cu o teză despre *Așa a vorbit Zarathustra*, a lui Friedrich Nietzsche.

Din 1980 până în 1988, a fost vicar și pastor al unei biserici din sat din Mecklenburg. Din 1988 până în 1990, a fondat și a condus un centru de întâlnire și educație ecumenică lângă Magdeburg.

La sfârșitul anilor 1970, Meckel a intrat în activitatea politică ilegală, iar în anii 1980 s-a angajat în punerea în rețea a diferitelor grupuri politice de opoziție care apăruseră în RDG în acei ani. Împreună cu prietenul său Martin Gutzeit, a inițiat (re) fondarea Partidului Social Democrat în RDG, în clandestinitate, în 1989. A fost unul dintre actorii cheie ai procesului de (auto)democratizare a RDG în timpul Revoluției Pașnice. În anii 1989/90, a participat la Masa Rotundă Centrală, a fost ales deputat la alegerile libere din martie 1990, apoi a fost numit ministru de Externe în guvernul de coaliție. Cu acest rol a luat parte la negocierile privind reunificarea Germaniei.

Odată cu alegerile din decembrie 1990, a devenit membru al Bundestag-ului german.

Din această poziție a militat pentru integrarea noilor democrații europene în NATO și UE și a inițiat instituții importante pentru tratarea istoriei comuniste: Comisiile de Investigații ale Bundestagului, din 1992 până în 1998, și înființarea Fundației Federale pentru Reevaluarea trecutului comunist în 1998. Este și astăzi Președinte al Consiliului Fundației.

Markus Meckel a fost membru al Bundestag-ului german și al Adunării Parlamentare a NATO până în anul 2009. Din 2013 până în 2016, a fost președintele Comisiei Germane pentru Cimitirile de Război. Astăzi activează în diverse organizații pe bază de voluntariat.

În 2020, și-a publicat memoriile despre viața sa în RDG, până la reunificarea Germaniei, în 1990: Markus Meckel, *Zu wandeln die Zeiten*, Leipzig 2020⁴.

Schimbare de epocă în Europa anilor 1989/90 - 35 de ani de la Revoluția Pașnică și Unitatea germană

Markus Meckel: La 8 noiembrie 2024, Bundestagul german a adoptat o rezoluție privind cea de-a 35-a aniversare a Revoluției Pașnice și a Unității germane din 1989/90. În comparație cu rezoluțiile anterioare, există o serie de declarații care merită o atenție specială.

+ Această rezoluție a fost adoptată într-un moment în care Europa liberă a Uniunii Europene este sub presiune în diferite moduri, atât din exterior, cât și din interior. Prin războiul său de agresiune împotriva Ucrainei, Rusia lui Putin încearcă de ani de zile să o împiedice pe aceasta să se îndrepte către o societate deschisă și liberală în cadrul Uniunii Europene și să destabilizeze UE însăși și să-i submineze valorile. Atacurile cibernetice și purtarea unui război imperial sunt menite să submineze ordinea internațională bazată pe dreptul internațional. În același timp, victoria libertății și a democrației în întreaga Europă este amenințată și din interior de forțe care doresc să atace fundamentele democrației prin idei naționaliste și etnice și să îi submineze instituțiile. Aici rezoluția insistă asupra stabilizării Germaniei și a UE printr-o democrație defensivă.

+ Revoluția Pașnică și reunificarea Germaniei din 1989/90 sunt plasate mai puternic decât înainte în contextul revoltelor europene. Sunt subliniate procesul CSCE, statornicia NATO, dar mai ales politica de reformă din anii 1980 a lui Mihail Gorbaciov, cel care a abandonat Doctrina Brejnev și a permis astfel aliaților să se angajeze independent pe calea democratizării.

+ Revoluția Pașnică din RDG din 1989 este înțeleasă ca parte a unei revoluții central-europene, ale cărei treziri democratice au avut fiecare o lungă preistorie și s-au întărit reciproc. Un rol special este atribuit *Solidarność*, dar sunt menționate în mod explicit și aspirațiile către independență națională a statelor baltice. Sfârșitul Războiului Rece are mult de-a face cu deschiderea lui Gorbaciov, cu hotărârea de a nu mai trimite tancuri în statele aliate și de a face față provocărilor globale împreună. Victoria libertății și democrației în Europa Centrală și în noile democrații nu este văzută ca o victorie a Occidentului, ci ca o

4 Discursurile și articole publicate pot fi consultate la www.markusmeckel.eu.

victorie a libertății, justiției și democrației, valorile europene cărora s-au dedicat și pentru care au militat forțele sociale din aceste state - dizidenți și grupuri și persoane dedicate. În unele cazuri, acest lucru a inclus și mișcări în cadrul partidelor comuniste, cum ar fi în Ungaria sau în statele baltice.

+ Se remarcă faptul că cetățenii RDG au reprezentat forța din spatele procesului de unificare a Germaniei prin Revoluția Pașnică și căderea Zidului ca parte a revoluției. Libertatea pentru care s-a luptat în RDG a deschis ușa unității germane. Auto-democratizarea RDG până la alegerile libere din martie 1990 a fost condiția prealabilă pentru unitate. În cele din urmă, două state germane democratice au negociat unitatea germană între ele (și în contextul așa-numitelor discuții ”2+4” cu Aliații din cel de-al Doilea Război Mondial) și au creat baza contractuală pentru aceasta. Prin rezoluția Volkskammer (parlamentul RDG)⁵, unitatea a fost realizată pe baza aderării la constituția Republicii Federale Germania. Spre deosebire de modul în care apare de obicei în multe discursuri comemorative, este astfel clar subliniat faptul că est-germanii au fost SUBIECTUL și nu OBIECTUL atât al Revoluției Pașnice, cât și al procesului de unificare a Germaniei, și că au urmat această cale în mod liber și autodeterminat.

+ Rezoluția subliniază importanța acceptării trecutului și consideră aceasta o dimensiune centrală a democratizării după un trecut sub dictatură. Ea descrie instituțiile centrale care au fost create în Germania în acest scop (pentru accesul la dosarele Securității Statului, pentru reabilitarea și despăgubirea victimelor, pentru dezbaterea publică) și identifică deficiențele.

Parlamentul Republicii Federale Germania, 20/13628

Cererea grupurilor parlamentare SPD⁶, Alianța 90/Verzii și FDP⁷

Schimbare de epocă în Europa 1989/1990 - 35 de ani de revoluție pașnică și reunificare germană

Parlamentul Republicii Federale Germania dorește să adopte o rezoluție:

I. Bundestagul german:

Anul acesta, Germania a sărbătorit cea de-a 75-a aniversare a Legii fundamentale și, prin urmare, noul început democratic după războiul de exterminare dus de Germania și uciderea în masă prin Shoah. Acest lucru a fost inițial posibil doar în Germania de Vest; Germania și Europa au fost divizate timp de decenii. Legea fundamentală a învățat din dictatura totalitară a național-socialismului și, în special în primele 20 de articole, a

5 Volkskammer era „Camera Poporului”, camera inferioară a unui legislativ bicameral, formal, organul suprem de putere al Germaniei de Est. De fapt, până în anul 1990, nu făcuse altceva decât să ratifice deciziile deja luate de Biroul Politic SED (nota red.).

6 Partidul Social Democrat din Germania (nota red.).

7 Partidul Liber Democrat (nota red.).

stabilit principiile democratice și liberale care guvernează Republica Federală Germania - în contrast puternic cu dictatura socialistă din Germania de Est. În același timp, urmărirea unității a căpătat un mandat constituțional. Datorită Revoluției Pașnice, ceea ce părea de neconceput a devenit posibil acum 35 de ani - Germania era liberă și unită. Europa a crescut alături de ea.

În 1989, Revoluția pașnică din RDG și reunificarea germană care i-a urmat în 1990 au marcat o răsturnare majoră și o schimbare nu numai pentru Germania, ci pentru întreaga Europă și pentru restul lumii. Revoluția pașnică din RDG face parte dintr-o revoluție central-europeană care a început în Polonia și Ungaria și apoi a continuat în RDG, Cehoslovacia, România și Bulgaria. Chiar înainte de aceasta, în statele baltice apăruse o mișcare care cuprindea întreaga societate și care lupta pentru independența țărilor lor. În fiecare dintre aceste țări, aceste tulburări au avut propria lor istorie îndelungată și dezvoltare specifică, și totuși dinamica lor din 1989 trebuie privită în context.

Cu zeci de ani înainte de revoluțiile și revoltele din 1989/1990, existau deja mișcări pentru libertate semnificative în Europa Centrală și de Est, inclusiv revolta populară din 17 iunie 1953 în RDG, revolta populară din Ungaria din octombrie 1956, Primăvara de la Praga din august 1968 și fondarea sindicatului liber *Solidarność* în Polonia, în 1980, ai cărui lideri sindicali au fost închiși în anul următor; dar acestea au fost întotdeauna suprimate și zdrobite de regimuri.

O dimensiune comună centrală a fost dorința de a avea o tranziție pașnică de la dictatura comunistă la democrație și autodeterminare. „Masa rotundă”, care a fost înființată întâi în Polonia și a fost un exemplu pentru restul țărilor, a devenit un simbol al acestui lucru. Sub presiunea maselor, regimurile comuniste din Polonia, Ungaria, România, Bulgaria și RDG au fost în sfârșit pregătite să negocieze calea către alegeri libere cu noile forțe democratice. Ceea ce a fost important înainte a fost schimbarea din Uniunea Sovietică însăși, unde a început procesul de democratizare prudentă al lui Mihail Gorbaciov – glasnost și perestroika. În același timp, împreună cu SUA, au devenit posibile măsurile de dezarmare de anvergură. Guvernul german condus de Dr. Helmut Kohl a acordat guvernului maghiar un sprijin considerabil în continuarea proiectului său de deschidere și de a permite refugiaților din RDG să ajungă în Vest. Exodul în masă al cetățenilor RDG prin Ungaria, dar și prin Polonia, unde Tadeusz Mazowiecki era primul prim-ministru necomunist, și prin ambasada ocupată din Praga, a destabilizat din ce în ce mai mult regimul SED⁸ din ce în ce mai suferind. Anunțul lui Hans-Dietrich Genscher la ambasada din Praga că cei care au fugit acolo vor avea voie să plece în Republica Federală Germania a devenit un simbol.

Victoria libertății și democrației în 1989 în țările din Europa de Est, Centrală și de Sud-Est a schimbat întreaga Europă. Odată cu alegerile libere din 1989/1990, au apărut state democratice în Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, România, Bulgaria și RDG. Cele două state germane - RDG, acum democratică, și Republica Federală Germania - au purtat negocieri privind unitatea germană între ele și cu Aliții din cel de-al Doilea Război Mondial pentru a obține suveranitatea deplină pentru o Germanie unită. Aceasta

8 Păstrăm aici și în continuare acronimul SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands): Partidul Unității Socialiste din Germania (nota red.).

a fost finalizată pe 3 octombrie 1990. În Uniunea Sovietică, a existat deja un imbold în 1988/1989, în special în statele baltice și în Caucaz; societățile și, în unele cazuri, chiar partidele comuniste regionale, la conducere, doreau autodeterminare, independență și democrație în diferitele republici. În cele din urmă, dizolvarea Uniunii Sovietice și independența celor 15 foste republici sovietice au avut loc în 1991 prin implicarea activă a președintelui rus Boris Elțin. În noiembrie 1990, statele membre ale CSCE se angajaseră deja să respecte drepturile omului și dreptul internațional prin „Carta de la Paris” și s-au angajat să soluționeze conflictele în mod pașnic. Estul și Vestul și-au dat mâna.

Desigur, revoltele din 1989 din Europa de Est au avut diverse cauze, al căror efect combinat a dus la căderea regimurilor comuniste și, prin urmare, la sfârșitul Războiului Rece. Printre acestea se numără situația economică și financiară din ce în ce mai dezolantă a Uniunii Sovietice și a aliaților săi, politica de securitate consecventă a NATO și procesul CSCE cu principiile sale, care a afirmat coexistența pașnică a statelor europene în cadrul unor frontiere sigure, a promovat cooperarea economică și a purtat un dialog continuu pe probleme umanitare.

Mai presus de toate, însă, aceste răsturnări se datorează numărului tot mai mare de oameni din toate clasele sociale care și-au exprimat nemulțumirea crescândă față de lipsa de libertate, lipsa de co-determinare și situația economică și ecologică dezastruoasă, uneori în secret, dar și din ce în ce mai public. Mulți dintre ei au format inițiative și mișcări de opoziție devenite punct de plecare pentru mișcările de masă care au folosit situația de criză a regimurilor comuniste pentru a afirma libertatea și democrația. Faptul că Uniunea Sovietică sub conducerea lui Mihail Gorbaciov a trimis tancuri în Lituania și Caucaz, dar nu în afara teritoriului său pentru a zdrobi procesul de democratizare în statele aliate, a fost de o importanță centrală. Mihail Gorbaciov a proclamat, de asemenea, libertatea de alegere a aliaților Uniunii Sovietice, abolind astfel așa-numita doctrină Brejnev în discursul său la Adunarea Generală a ONU din decembrie 1988.

Germania de Est ca motor al procesului de unificare a Germaniei

Acest proces s-a desfășurat diferit în fiecare dintre țările în cauză. El a avut o istorie lungă și propria sa dinamică. În multe dintre aceste țări, istoria răzvrătirilor este descrisă diferit de diferitele forțe politice - există adesea evaluări diferite ale evenimentelor până în ziua de azi.

Revoluția pașnică din RDG, perioada cuprinsă între primăvara anului 1989 și primele alegeri libere din 18 martie 1990 în care cetățenii RDG au smuls puterea de la regimul SED, nu a avut loc întâmplător. Ea a avut o istorie lungă. Istoria revoluției ca act de emancipare democratică a oamenilor ca cetățeni nu poate fi povestită fără a sublinia rădăcinile sale în mișcarea ecologistă și mișcarea pentru pace. În cadrul acestor mișcări din RDG, grupuri de opoziție s-au împotrivit militarizării societății, distrugerii mediului și degradării orașelor, în ciuda persecuției statului. În primăvara anului 1989, opoziția din RDG, acum bine organizată, a reușit să demonstreze pentru prima dată că alegerile au fost falsificate. Riscul asumat de persoane în numele libertății, vieții și sănătății lor face parte din istorie, la fel de mult cât fac curajul multora care au protestat împotriva fraudei

electorale masive din primăvara anului 1989, care au luat parte la rugăciuni pentru pace, care au părăsit țara forțând granițele sau intrând în ambasade, care au demonstrat pașnic pe străzi în număr de sute de mii în Plauen, Dresda, Leipzig și Berlin în toamna anului 1989 sau care, prin luarea cu asalt a sediului Stasi în ianuarie 1990, au căpătat o nouă putere prin accesul la propriile dosare și astfel interpretarea propriei vieți. Activitatea apărătorilor drepturilor civile, care erau activi în grupurile locale de opoziție - mulți dintre ei provenind din biserică - și din ce în ce mai legați unii de alții merită o mențiune specială. În 1989, au fost fondate diverse inițiative civice și partide democratice, cum ar fi New Forum, SDP, Democracy Now, Peace and Human Rights Initiative și Democratic Awakening. Angajamentul lor semnificativ față de drepturile civile și libertate în RDG, care a condus la represiuni, precum și munca lor, care continuă adesea până în prezent, de a înțelege și gestiona consecințele dictaturii SED, merită o recunoaștere specială.

Este de o importanță capitală faptul că oamenii din RDG înșiși au depășit dictatura prin Revoluția Pașnică și s-au democratizat independent. Acțiunile noilor inițiative și partide democratice, demonstrațiile de amploare și mesele rotunde au deschis calea pentru alegeri democratice non-violente.

Chiar și într-o Germanie unită, nu am găsit încă o narațiune comună a acestor evenimente și întâmplări atât de importante pentru țara noastră. Revoluția pașnică este adesea văzută doar ca o preistorie a unității germane, care a fost apoi împlinită în mare parte datorită acțiunilor decisive ale cancelarului federal Dr. Helmut Kohl. Există pericolul ca în această narațiune, contribuția activă a est-germanilor să fie trecută cu vederea, deoarece ei sunt văzuți doar ca obiectul evenimentelor. Cultura comemorativă de astăzi înfățișează adesea căderea Zidului la 9 noiembrie 1989 ca și cum acest eveniment surprinzător nu numai că ar fi pus unitatea germană pe agenda politică, dar ar fi pus-o deja pe calea sigură.

În săptămânile și lunile de după căderea Zidului, voința copleșitoare a mării majorități a cetățenilor RDG pentru unitatea Germaniei a devenit din ce în ce mai clară. Dezbaterile publice a fost din ce în ce mai dominată de modul în care ar trebui să fie modelată calea spre unitate. Având în vedere marile diferențe dintre societățile din Est și Vest, a fost necesar să se negocieze condițiile concrete ale unificării. Dar nu exista încă un guvern legitim al RDG care să negocieze în numele est-germanilor. Mai întâi a fost nevoie de alegeri libere în RDG, care au avut loc la 18 martie 1990 după ce au fost negociate condițiile, pentru aceasta, la Masa Rotundă Centrală, și apoi de formarea unui guvern democratic. În această privință, crearea unei democrații a fost o condiție prealabilă centrală pentru unitate. Calea către unitatea germană a trecut prin auto-democratizarea est-germanilor și o RDG cu adevărat democratică. Numai acest lucru a putut legitima în cele din urmă negocierile necesare pentru unitatea germană.

Volkshammer creată prin alegeri libere și guvernul democratic al RDG s-au confruntat cu sarcini enorme. Ei trebuiau să pregătească negocierile privind unitatea germană și să le conducă în interesul cetățenilor lor. În același timp, însă, instituțiile comuniste din stat, economie și societate trebuiau să fie restructurate și democratizate. Masa Rotundă Centrală și numeroasele mese rotunde regionale au început cu prudență - de exemplu prin îndepărtarea Securității Statului de la putere. Dar acest proces trebuia acum să fie condus în mod fundamental și conceptual astfel încât să fie compatibil și cu structurile

din Republica Federală Germania. Aceasta includea instituirea separării puterilor în stat și crearea structurilor statului de drept, precum și pregătirea pentru restabilirea statelor federale. Primele inițiative pentru împăcarea cu trecutul au fost luate la Masa Rotundă și apoi la Volkskammer. Aici s-a hotărât, în ciuda rezistenței Occidentului, ca dosarele Securității Statului să fie făcute accesibile victimelor și mass-mediei.

Statul SED nu a recunoscut niciodată vinovăția și responsabilitatea germanilor sub național-socialism. Abia la începutul activității sale, la 12 aprilie 1990, Camera Poporului a RDG, aleasă democratic, a recunoscut coresponsabilitatea germanilor din RDG pentru umilirea, expulzarea și uciderea poporului evreu într-o declarație respectată la nivel internațional. A afirmat inviolabilitatea permanentă și recunoașterea frontierei de vest poloneze. Admiterea evreilor din Uniunea Sovietică fusese deja cerută la Masa Rotundă Centrală. După alegerile libere, guvernul a implementat acest lucru împotriva rezistenței interne și astfel a început imigrarea a peste 200.000 de evrei din Uniunea Sovietică și statele sale succesoare către Germania. În 1991, după reunificare, reglementările privind imigrația create în acest scop de guvernul democratic al RDG au fost continuate prin reglementarea legală pentru așa-numiții refugiați cu cotă.

Povestea acestei unițiuni negociate, în care est-germanii sunt și subiectul și actorii procesului, este încă în mare parte nespusă astăzi. Este mai important ca niciodată să descriem procesul de unificare germană ca un proces de autodeterminare pentru est-germani și ca un proces de negociere și să-l luăm în serios. Cu excepția Tratatului Doi Plus Patru, aceste negocieri nici măcar nu au fost studiate și prezentate până în prezent. Există încă un câmp larg de activitate pentru cercetarea istorică aici. Numai o examinare mai atentă a acestor negocieri, care are în vedere dinamica evoluțiilor, va produce o evaluare mai diferențiată a procesului de unificare, a realizărilor sale, precum și a greșelilor sale. Aceasta este singura modalitate de a depăși evaluările generalizatoare care sunt încă răspândite astăzi.

Încă de la înființarea Mesei Rotunde Centrale în decembrie 1989, opoziția din RDG a pledat pentru elaborarea unei noi constituții, iar o comisie a Mesei Rotunde a început să lucreze la aceasta. Cu toate acestea, Camera Poporului, care fusese aleasă liber în martie 1990, a decis cu o largă majoritate să se concentreze pe negocierile privind unitatea germană și să nu preia proiectul pentru o constituție separată a RDG, care fusese elaborat la începutul lunii aprilie 1990. A existat un consens larg că, în urma negocierilor și a tratatelor corespunzătoare, unificarea ar trebui să fie pusă în aplicare în mod legal ca un act de aderare în temeiul articolului 23 din Legea fundamentală. Totuși, mulți s-au simțit foarte dezamăgiți că guvernul federal de atunci nu era pregătit să se angajeze într-un proces constituțional comun pe baza Legii fundamentale și apoi să ofere tuturor germanilor din Est și Vest posibilitatea de a vota noua constituție. În acest fel, est-germanii nu ar fi fost doar nou-veniți, ci participanți egali la acest proces prin vot.

Cu toate acestea, trebuie subliniat, și este de mare importanță pentru imaginea de sine a foștilor cetățeni ai RDG, să înțeleagă că Revoluția Pașnică și unitatea germană nu au fost ceva ce li s-a întâmplat, ci că ei înșiși au fost subiectul și cauza, au fost actori în acest proces, care a fost atât de important pentru o Germanie și o Europă unite.

Stabilirea uniității germane în 1990, recunoscută de foștii Aliați din cel de-al Doilea

Război Mondial și de vecinii și partenerii noștri europeni - la 45 de ani după ce noi, germanii, am adus atâta moarte și grozăvie în întreaga Europă - a devenit ora fericirii pentru germani în secolul al XX-lea. Est-germanii au jucat un rol central în acest proces. Faptul că acest lucru este perceput mai puternic decât înainte și se reflectă și în comemorarea publică este de mare importanță pentru încrederea în sine a est-germanilor.

Împăcarea cu trecutul

După sfârșitul Războiului Rece și al dictaturii comuniste, noile democrații s-au confruntat cu marea provocare de a se împăca cu ce au însemnat aceste dictaturi, istoria și efectele lor printr-o transformare statală și socială necesară. Aceasta a inclus, în special, aducerea unui omagiu victimelor și găsierea unui răspuns la întrebarea cum să se ocupe de cei responsabili de crimele și nedreptățile din trecut.

Camera Poporului a început să-și îndrepte atenția asupra acestor sarcini încă din 1990, în perioada RDG-ului democratic de după alegerile libere: a deschis dosarele sistemului represiv și ale Securității Statului. Prin numirea unui comisar federal pentru documentele securității statului, adoptarea legilor de reabilitare și înființarea a două comisii de anchetă de către Bundestagul german, Germania unită a acceptat provocarea și a făcut eforturi considerabile în acest scop. În conformitate cu recomandările celei de-a doua Comisii de Anchetă, Bundestagul german a creat „Fundația Federală pentru Reevaluarea Dictaturii SED” și a dezvoltat un concept de sit memorial prin care memorialele și siturile istorice ale ambelor dictaturi, național-socialistă și comunistă, sunt acum susținute în toată Germania. Atât „Bundesstiftung Aufarbeitung”⁹, cât și „Bundesbeauftragte”¹⁰ au început să coopereze cu alte instituții din Europa sunt dedicate unor sarcini similare în alte țări. Această activitate internațională este importantă și trebuie extinsă în continuare - la urma urmei, doar privind sistemul comunist în totalitatea sa îi putem recunoaște caracterul. Odată cu transferul sarcinilor Comisarului Federal pentru Dosarele Stasi către Arhivele Federale, la Bundestag a fost creată noua instituție a Comisarului Federal pentru Victimele Dictaturii SED, care a luat asupra sa responsabilitatea față de victimele dictaturii și aducerea intereselor acestora în discuția politică. În conformitate cu cererile lor, inversarea sarcinii probei în recunoașterea daunelor aduse sănătății, așa cum este practică de mult timp pentru victimele național-socialismului, ar trebui decisă cu ocazia celei de-a 35-a aniversări.

În plus, proiectele centrale adoptate de Bundestag - Memorialul victimelor tiraniei comuniste din Germania și construcția Monumentului Libertății și Unității - urmează să fie susținute mai departe.

Cea de-a doua Comisie de anchetă a Bundestagului german a recomandat deja în 1998 crearea unei instituții independente care să comemoreze opoziția și rezistența din zona de ocupație sovietică și RDG. În ultimii ani s-a pregătit înființarea unui „Forum al Opoziției și Rezistenței 1945-1990”. Opoziția și rezistența în zona de ocupație sovietică au început imediat după război și s-au încheiat odată cu victoria Revoluției Pașnice din

9 Fundația Federală pentru Reevaluarea Dictaturii SED” (nota red.).

10 Comisarul federal.

RDG. Ele fac parte din istoria libertății germane din ultimele secole. Acest forum ar trebui să găzduiască o expoziție permanentă, expoziții temporare, o bibliotecă, o arhivă și resurse pentru activități de cercetare și educaționale. Ar trebui să fie strâns conectat cu diferitele instituții, adesea de drept privat, care sunt dedicate acestui domeniu. Forumul ar trebui finanțat public la Berlin. Finanțarea pentru acest forum ar trebui să înceapă cu bugetul federal pe anul 2025.

Viitorul Centru pentru Unitatea Germană și Transformarea Europeană de la Halle (Saale) este destinat să facă mai vizibile evoluțiile și schimbările adesea complexe din Germania de Est începând cu 1989 drept o experiență fundamentală și orientată spre viitor pentru întreaga Germanie, în special pentru generațiile mai tinere. Accentul este pus, de asemenea, pe schimbări comparabile în alte țări cu trecut comunist și pe dezvoltarea unui dialog strâns cu țările din Europa Centrală și de Est, în special. Viitorul Centru va crea un spațiu permanent de conversație între Est și Vest și între generații, trăgând concluzii pentru viitorul unei Germanii și Europe unite din experiențele anilor de transformări.

Democrația - fundament și provocare

Opoziția din RDG din anii 1970 și 1980 și Revoluția pașnică din RDG au avut ca scop principal democratizarea RDG. Abia atunci când căderea Zidului și revoltele din 1989 din Europa Centrală au deschis perspective realiste privind o unitate germană, aceasta a devenit obiectivul central al Revoluției Pașnice și al germanilor din Est și Vest. Chiar și înainte de aceasta, în anii 1980, reprezentanți importanți ai *Solidarność* din Polonia au considerat unitatea germană drept o condiție importantă pentru propriul lor drum spre Occident. În Polonia și Ungaria, democratizarea propriei țări a fost scopul inițial și s-a cerut „Întoarcerea în Europa”. Pe de o parte, „Europa” a devenit un simbol al libertății și democrației, al valorilor liberale ale Cartei ONU și al drepturilor omului, dar pe de altă parte, oamenii au căutat să se alăture „Comunităților Europene” ca instituții în care aceste valori au fost asigurate. Victoria libertății și democrației în anii 1989/1990, învingerea comunismului, au fost astfel foarte repede legate de lupta pentru unitatea Germaniei în RDG, de lupta pentru integrarea în Comunitățile Europene.

În același timp, dorința de autodeterminare și de democrație a avut o dimensiune națională în multe alte cazuri. Acest lucru a fost valabil în special pentru statele multietnice ale Uniunii Sovietice și Iugoslaviei, dar și pentru statele aliate Uniunii Sovietice pentru care suveranitatea națională a jucat un rol special. Separarea pașnică a Cehoslovaciei și apariția statelor independente Republica Cehă și Slovacia țin, de asemenea, de acest context.

Naționalismul și xenofobia au crescut devreme în perioada de democratizare a țărilor. În Uniunea Sovietică, presiunea asupra evreilor a crescut, astfel încât mii și mii de evrei au emigrat în cele din urmă. După Revoluția Pașnică din RDG, mulți evrei din Uniunea Sovietică au vrut să emigreze în RDG. Masa Rotundă Centrală a decis în februarie 1990 să fie deschisă acestei dorințe. Pe 12 aprilie 1990, Camera Poporului, aleasă în mod liber, democratic, a decis să creeze oportunități în acest scop iar guvernul RDG le-a pus în aplicare, astfel încât până la momentul unificării din 3 octombrie 1990, aproape 3.000 de evrei emigraseră în Germania. Deși guvernul german de la acea vreme a criticat inițial

decizia, deoarece nu considera Republica Federală Germania ca fiind o țară de imigrare, el a continuat să faciliteze această imigrație din Uniunea Sovietică - și mai târziu din statele sale succesoare - și a creat regulamentul „refugiaților condiționali” în 1991. Peste 200.000 de evrei au venit în cele din urmă în Germania. Decizia RDG a avut consecințe benefice pentru o Germanie unită. Fără ea, nu ar exista viața evreiască bogată și diversă din Germania de astăzi de care ne bucurăm.

Xenofobia a existat și în RDG. Chiar și în timpul demonstrațiilor pașnice pe scară largă din toamna anului 1989, lucrătorii din Mozambic, de exemplu, au fost o țintă. La începutul anilor 1990, izbucnirile xenofobe și violențele de dreapta din Rostock, Hoyerswerda și din alte orașe au șocat publicul. Structurile de dreapta s-au dezvoltat rapid și în Germania de Est, organizatorii principali din spatele lor venind adesea din Vest. Ca și în alte state postcomuniste, nu numai în Europa Centrală, în RDG au apărut forțe sociale populiste și naționaliste de dreapta care au pus sub semnul întrebării valorile fundamentale ale Uniunii Europene și ale Legii fundamentale.

Această repunere în discuție a valorilor liberale fundamentale nu este doar un fenomen post-comunist. Evoluțiile din Franța, Olanda, Italia și nu în ultimul rând din SUA arată clar că democrația este sub presiune astăzi într-un mod care nu ar fi fost posibil acum 35 de ani.

În special în ultimii ani, a devenit din ce în ce mai clar că democrația câștigată de popoarele din Europa Centrală și RDG, urmare a dorinței lor de libertate, care ulterior a permis Europei să se dezvolte împreună, trebuie garantată și apărată - atât în interiorul Germaniei și a Uniunii Europene, cât și împotriva dușmanilor din afară, în special a Rusiei. Cooperarea strategică dintre UE și NATO este de cea mai mare importanță în acest sens.

Crearea unei democrații reziliente este o provocare comună în Germania și Europa. Pentru a avea succes, avem nevoie de o coeziune socială puternică și de certitudinea că valorile noastre vor rămâne viabile în viitor, precum și de voința comună de a le apăra.

II. Bundestagul german

- * confirmă, reînnoiește și reafirmă declarațiile sale privind comemorarea Revoluției Pașnice cu ocazia celei de-a 30-a aniversări a acesteia (Bundestag 19/10613),
- * recunoaște activitatea importantă a Fundației Federale pentru Reevaluarea Dictaturii SED,
- * laudă activitatea Comisarilor federali pentru arhivele Serviciului de Securitate al Statului din fosta Republică Democrată Germană, Joachim Gauck, Marianne Birthler și Roland Jahn și personalul Arhivei Stasi,
- * recunoaște activitatea Comisarilor de stat pentru reevaluarea dictaturii SED din Saxonia, Saxonia-Anhalt, Mecklenburg-Pomerania de Vest, Turingia și Berlin, precum și a Comisarului de stat pentru reevaluarea consecințelor dictaturii comuniste din Brandenburg,
- * laudă activitatea Comisarului federal pentru victimele dictaturii SED de pe lângă Bundestagul german, Evelyn Zupke,
- * recunoaște în special activitatea și recomandările făcute de Comisarul pentru victimele SED în contextul legilor de rectificare a nedreptăților înlăptuite de SED și

- le va acorda o atenție deosebită în dezbateră parlamentară,
- * recunoaște activitatea memorială și a locurilor de învățământ pentru împăcarea cu dictatura comunistă din Germania,
 - * recunoaște mulții ani de *advocacy* și activitatea persistentă a Uniunii Asociațiilor Victimelor Tiraniei Comuniste și a asociațiilor sale membre, în numele victimelor, precum și a numeroșilor alți voluntari din organizațiile societății civile.

III. Bundestagul german solicită guvernului federal, în cadrul fondurilor bugetare disponibile,

- să consolideze cultura memoriei în raport cu istoria zonei de ocupație sovietică și a RDG între anii 1945 și 1990, în special cu accent pe istoria comună germană privind democrația,
- să înființeze planificatul „Forum Opoziție și Rezistență 1949-1990” și să-l integreze în conceptul memorial federal,
- să continue să sprijine activ lucrările și construcția viitorului Centru pentru Unitatea Germană și Transformarea Europeană și să-l dezvolte în continuare pe baza planurilor preliminare existente,
- să asiste transformarea Arhivei Stasi în Arhivele Federale, în special punând la dispoziția locațiilor externe ale Arhivelor Federale resurse financiare și structurale,
- să finanțeze și să consolideze în continuare cercetarea privind RDG și nedreptățile SED.

Berlin, 5 noiembrie 2024

Dr. Rolf Mützenich și grupul parlamentar; Katharina Dröge, Britta Haßelmann și grupul parlamentar, Christian Dürr și grupul parlamentar

Markus Meckel

Laudatio pentru acordarea Premiului Gotha „Der Friedenstein 2024” mișcării „Schwerter zu Pflugscharen” din RDG. Protagonisti Harald Bretschneider și Friedrich Schorlemmer¹¹

Gotha, 14 aprilie 2024

Salut!

Astăzi, în acest an dificil, poate părea surprinzător să comemorăm mișcarea

¹¹ Informații privind acordarea premiului „Der FRIEDENSTEIN 2024” pot fi găsite aici: <https://www.kulturstiftung-gotha.de/news/1/973636/nachrichten/preis-der-friedenstein-2024-geht-an-schwerter-zu-pflugscharen.html> (nota red.).

independentă pentru pace care a apărut în RDG la începutul anilor 1980 sub deviza „Din săbiile lor își vor făuri fiare de plug”¹² și să o onorăm cu un premiu.

Sau nu? La urma urmei, întrebarea cum să atingem pacea și securitatea se află chiar în fruntea agendei noastre de astăzi. Dar trebuie să avem grijă să nu ajungem la concluzii scurte. Mai multe despre asta mai târziu.

Sunt recunoscător pentru acest premiu și aș dori să mulțumesc Fundației Culturale Gotha pentru el - și îi felicit pe protagoniștii Harald Bretschneider și Friedrich Schorlemmer!

Un lucru este cert: ceea ce s-a întâmplat atunci, în 1980 și în anii care au urmat și acum este amintit cu onoare, nu doar pentru că s-a dat dovadă de curaj, ci și pentru noua abordare, de forță, în situația specifică de atunci, care a schimbat realitatea din țara noastră.

De la aceste evenimente pot fi trase linii până la Revoluția Pașnică din 1989 și la deschiderea porților către unitatea germană din 1990. Motto-ul, chemarea „Din săbiile lor își vor făuri fiare de plug” are mult de-a face cu lumânările Revoluției Pașnice. Iar acestea erau parte a unei revoluții central-europene non-violente care a fost direct legată de sfârșitul Războiului Rece.

A fost o experiență cu totul specială de a începe și de a realiza un nou început, pe care acest premiu o celebrează astăzi. Desigur, este întotdeauna dificil de spus de unde a început ceva - pentru că fiecare are propria sa istorie.

Bisericele din Germania și, de asemenea, din RDG au fost puternic angajate în problematica războiului și păcii după cel de-Al Doilea Război Mondial. „Niciodată război!” a fost lecția generală a ororilor războiului; inițial, doar pentru unii, și conștientizarea vinovăției propriului popor. În Occident, de exemplu, a apărut disputa privind reînarmarea și problema armelor nucleare. În Est, după introducerea serviciului militar obligatoriu în anul 1962, bisericile au reușit în 1964 să facă din RDG singura țară din Estul comunist care a permis serviciul militar fără arme, în varianta „soldații construcțiilor”. Mahatma Gandhi și Martin Luther King, exemple admirate ale luptei non-violente pentru libertate, independență și drepturile omului, au fost foarte populari în activitatea de tineret a bisericii. În 1964, Martin-Luther King a venit chiar în Berlinul de Est și a predicat în Biserica Sf. Maria și apoi, din cauza aglomerației mari, și în Biserica Sf. Sofia. Problema serviciului militar a jucat un rol important de-a lungul deceniilor. S-a discutat dacă serviciul militar ar putea fi recunoscut ca serviciu pe timp de pace atât în Est, cât și în Vest. Destul de mulți au văzut în refuzul supunerii la recrutare drept un semn clar al atitudinii pro-pace. Nu întâmplător cei doi protagoniști, Harald Bretschneider și Friedrich Schorlemmer, au refuzat serviciul militar în anii 1960, așa cum am făcut și eu, în 1970.

Să luăm în considerare, pe scurt, situația din jurul anului 1980: odată cu *Solidarność*, din Polonia, în 1980 a apărut un nou jucător care ne-a dat mari speranțe în RDG. Unde s-a întâmplat vreodată așa ceva în comunism - un actor social atât de puternic și independent, cu propria sa agendă? În 1980, sindicatul independent polonez *Solidarność* a devenit un nou factor în sistemul Războiului Rece și, de asemenea, în Ostpolitik-ul german - unul care a speriat în special conducerea SED. Honecker a susținut invadarea Blocului de Est și, prin urmare, încheierea violentă a acestei treziri sociale. În același timp, a încercat un dialog în politica externă de care RDG a beneficiat și din punct de vedere economic.

12 Varianta Bibliei: Dumitru Cornilescu 1924 (nota red.).

Presiunea politică internă s-a accentuat, militarizarea societății a crescut considerabil și a fost introdusă pregătirea militară în școli în 1978.

La sfârșitul anilor 1970, Uniunea Sovietică și-a modernizat armele nucleare cu rază medie de acțiune cu SS20 și a invadat Afganistanul în decembrie 1979. Au existat discuții aprinse în Occident despre „modernizarea” armelor nucleare cu rază medie de acțiune.

Războiul Rece amenința să se încingă

Odată cu această nouă rundă a cursei înarmărilor, timpul de avertizare a scăzut dramatic, făcând acțiunea umană de a preveni un „război din greșeală”, aproape imposibilă. În caz de război, ar mai fi rămas puțin din centrul Europei, adică din Germania. Iar aceasta a provocat frică - atât în Germania de Vest, cât și în Germania de Est. Problema păcii a devenit existențială.

Situația a devenit vizibilă în special în rândul tinerilor din RDG. Au avut loc dezbateri aprinse, mai ales în bisericile din RDG. Nu existau alte locuri semi-publice în RDG unde acest lucru ar fi fost posibil. Chiar și după ce Zidul a fost construit, în 1961, bisericile din Est și Vest au rămas strâns legate, inclusiv instituțional. Sentimentul comunității era încă puternic prin credința comună, istoria și tradiția comune, precum și prin legăturile personale diverse. A fost o legătură pe care ambele părți o considerau existențială. Fiecare biserică regională, într-adevăr, fiecare parohie din RDG avea o biserică parteneră sau o parohie parteneră în Germania de Vest - și multe dintre acestea erau cu adevărat vii... Prin vizite și întâlniri personale, s-a menținut o legătură și o cunoaștere a uneia cu cealaltă care, în caz contrar, ar fi tins să se diminueze în ambele părți.

La 1 septembrie 1979, la împlinirea a 40 de ani de la invadarea Poloniei și, astfel, începutul celui de-Al Doilea Război Mondial, EKD¹³ și Federația Bisericilor Protestante din RDG au publicat pentru prima dată o declarație comună privind pacea. Lucrătorii de tineret din bisericile din Est și din Vest au redactat în 1980 textele unei „slujbe de rugăciune pentru pace”.

În acest moment intervine Harald Bretschneider, pe atunci pastor de tineret din statul Saxonia. El a venit cu o idee discutată cu prietenii și confidenții săi în aceste întâlniri: a sugerat înființarea unui „Deceniu al Păcii” - 10 zile de rugăciuni, slujbe și alte activități bisericesti pentru pace, care se încheiau cu Ziua Rugăciunii și Pocăinței. Această zi în special, în care Biserica face apel la pocăință față de condiția noastră caracterizată de vinovăție și dezordine, a fost potrivită pentru a cere o schimbare de direcție față de aberațiile unei politici de securitate care nu făcea decât să periclitizeze și mai mult lumea. Motto-ul acestui Deceniu al Păcii ar fi trebuit să fie: „Crearea păcii fără arme – din săbiile lor își vor făuri fiare de plug”. Un cuvânt profetic al Bibliei a fost astfel plasat în centru (Isaia 2:4 și Mica 4:3).

Bogăția de idei a mers și mai departe și a devenit foarte practică: în căutarea unui simbol, Harald a dat peste sculptura artistului sovietic Yevgeny Vuchetich, pe care o realizase pentru Expoziția Mondială de la Bruxelles în anul 1958. În 1959, Hrușciov a donat Națiunilor Unite o replică a acestei sculpturi – unde se află și astăzi. Ideea lui Harald a fost să reproducă această sculptură pe un semn de carte și a realizat el însuși primul

13 Evangelische Kirche in Deutschland (nota red.).

design. Designerul de grafică din Dresda, Ingeborg Geißler, a creat din acesta un șablon de imprimare. Imaginea a fost apoi imprimată pe lână, deoarece nu era necesară nicio permisiune pentru imprimeurile textile în RDG.

Materialul pentru Deceniul Păcii, care de atunci a fost sărbătorit de bisericile germane din Est și din Vest, a fost tipărit și distribuit cu miile în RDG - împreună cu 100.000 de semne de carte. Unii tineri și-au cusut simbolul pe haine - și l-au purtat pe străzi și în public. În următorul deceniu al păcii, în 1981, simbolul a fost tipărit, în aceeași dimensiune, ca însemn, și a devenit foarte popular și răspândit.

Inițial, autorităților statului le-a fost greu să trateze acest simbol - chiar fusese publicat pe timbre în Uniunea Sovietică și Ungaria. A fost tipărit și în cartea de istorie a școlii de clasa a VI-a din RDG. Dar, cu această inițiativă, acum ea a fost folosită pentru a se întoarce împotriva politicii de pace a statului și pentru a cere o schimbare - împotriva cursei înarmărilor și a desfășurării de noi rachete, împotriva militarizării societății, împotriva gândirii în termeni de prieten sau dușman. Accentul a fost pus pe non-violență și pe dialog, pe necesitatea de a ține cont de interesele de securitate ale celeilalte părți și de a lupta pentru „securitate comună”, o securitate care nu se înarmează una împotriva celeilalte, ci creează structuri juridice și de securitate comune prin negocieri și acorduri. Comisia internațională Palme (numită după președintele său Olof Palme, prim-ministrul suedez) s-a constituit cu participarea experților din Est și din Vest, iar în 1982 aceasta a propus ONU pași concreți de dezarmare sub titlul de securitate comună, idei care au fost imediat preluate de către biserici și de mișcarea pentru pace.

Însemnul „Din săbiile lor își vor făuri fiare de plug” corespundea unei astfel de politici alternative de securitate, precum și cu atitudinea față de viață a multor tineri și, în general, el alerta oamenii din Est și Vest care nu doreau să se resemneze cu sistemul de amenințări reciproce.

Pe măsură ce însemnul a devenit din ce în ce mai cunoscut și popular în rândul tinerilor, autoritățile statului au devenit din ce în ce mai nervoase, iar în noiembrie 1981 purtarea simbolului a fost interzisă. Cu toate acestea, mulți tineri au refuzat interdicția de a-l purta – ceea ce a dus la o adevărată vânătoare a lor. Polițiștii sau profesorii au însemnele pe îmbrăcăminte, au confiscat simbolurile sau chiar au confiscat întregul articol de îmbrăcăminte. Mulți dintre cei care nu au îndepărtat însemnele, în ciuda faptului că li s-a cerut să facă acest lucru, au fost expulzați din școală sau universitate, li s-a refuzat absolvirea dorită sau alte studii - represiunea a luat mai multe forme. Federația Bisericilor Protestante a protestat împotriva acestor atacuri împotriva tinerilor și a recunoscut simbolul drept o expresie a mărturiei bisericii pentru pace. În septembrie 1982, sinodul federal al bisericilor protestante a hotărât „să se țină de simbolul săbiilor transformate fiare de plug” considerându-l un semn al Deceniului Păcii. „Dar ne vom abține de la tipărirea altor însemne « de dragul păcii »”. Ei bine, asta nu ne-a convins la acea vreme, dar era tipic epocii. În același timp, tinerii aflați sub presiune se puteau baza pe sprijinul bisericii. Îmi amintesc de episcopul Gottfried Forck din Berlin, care a continuat să poarte simbolul pe servietă.

Simbolul și voința independentă de pace a bisericilor și a tinerilor au devenit cunoscute cu mult dincolo de RDG prin acțiunea inițiată de Friedrich Schorlemmer

în timpul congresului bisericesc de la Wittenberg, din septembrie 1983. Friedrich Schorlemmer, astăzi cunoscut, în general, ca un orator și publicist talentat, un intelectual public controversat timp de peste trei decenii, chiar și după 1990, și onorat de multe ori, era lector la seminarul predicatorului din Wittenberg în acea vreme și a fost implicat într-o varietate de moduri în „lucrarea de pace” a bisericii. În RDG s-au desfășurat șapte congrese bisericești în acel an sub deviza „Îndrăznește să ai încredere”, fiecare dintre ele fiind pregătit independent. Friedrich a fost implicat în pregătirile de la Wittenberg și a venit cu ideea forjării publice a unei săbii în curtea Casei Luther, ca act simbolic. Fierarul practicant Stefan Nau, membru și el al cercului de pace „Pacea 83”, a acceptat cu curaj să facă forjarea, în ciuda riscului ridicat. Și așa s-a întâmplat – canalul de televiziune ARD a difuzat totul, transmițând astfel mesajul către publicul larg, în Occident, la nivel internațional și, de asemenea, înapoi în RDG - pentru că majoritatea cetățenilor RDG se uitau la televiziunea vest-germană la acea vreme¹⁴.

SED a văzut aceasta ca pe o declarație de război. Termenul „pacifist ostil-negativ” a devenit unul cu care erau identificați inamicii statului sau erau clasificați ca atare. Dincolo de dimensiunea politicii de securitate, problema păcii a devenit centrul activităților opoziției. De la începutul anilor 1980, „grupurile de pace” care au apărut în multe locuri au început să intre în rețea, să ia contact unele cu altele, să comunice și să caute cooperare. În mass-media occidentală în special, și apoi în Estul însuși, s-a vorbit din ce în ce mai mult despre o „mișcare de pace independentă, a săbiilor transformate în fiare de plug”, devenită un teren propice pentru opoziție.

Citiți des că opoziția din RDG s-a adunat sub umbrela bisericii. Întotdeauna mi se pare puțin ciudată aceasta formulare, întrucât pare că a existat o opoziție în RDG care s-a reunit apoi în biserică din motive practice.

Cu toate acestea, ceea ce s-a spus până acum arată clar că nu a fost deloc așa. Dimpotrivă! Bisericile protestante din RDG au fost - nu doar, însă mai ales pe problema păcii și din ce în ce mai mult și pe alte provocări socio-politice - un spațiu de discurs independent și deschis, cum nu a existat în alte locuri din țară. Inițiativa dezbaterilor și acțiunilor a venit în cea mai mare parte de la creștinii dedicați din biserici - la toate nivelurile, de altfel, de la episcop, parohie sau pastor de tineret, de la diacon sau conducător de studiu până la tineri de rând devotați sau alți enoriași. Au avut adesea poziții diferite între ei, dar le-au discutat într-un dialog deschis și, în același timp, s-au deschis față de societate. În acest fel, bisericile au devenit un loc de atracție pentru alte spirite libere și critice din țară.

În anii 1988/89, a existat o încercare a tuturor bisericilor creștine din RDG – inspirate de ecumenism, adică de organizații bisericești organizate la nivel global – să ajungă la cerințe și poziții comune în fața provocărilor globale ale dreptății, păcii și integrității creației (adică problema de mediu și climat). Câștigătorii noștri premiați au fost de asemenea implicați în acest proces (așa-numitul „conciliar”) cu mult angajament. Într-un text central al „Adunării Ecumenice” din 1989, s-a făcut apel - în spiritul mesajului „Din săbiile lor își vor făuri fiare de plug” - să se acorde întotdeauna preferință soluțiilor non-

14 ARD este o organizație comună a radiodifuzorilor de serviciu public regional fondată în 1950 în Germania de Vest. În anul 1974, a fost înființat biroul ARD din Berlinul de Est care a făcut din televiziunea ARD cea mai importantă sursă de informații pentru cetățenii RDG (nota red.)

violente la conflicte (opțiune pentru non-violență). Mulți dintre cei care au fondat mișcări și partide noi democratice în toamna anului 1989 au luat parte anterior la această Adunare Ecumenică, iar unele dintre revendicările programatice ale acestor noi inițiative fuseseră deja formulate acolo.

Lumânările au devenit simbolul Revoluției Pașnice din RDG de acum 35 de ani – iar faptul are legătură directă cu motto-ul „transformați săbiile în fiare de plug” de la începutul anilor 1980 și opțiunea clară pentru non-violență. Ceea ce s-a întâmplat în RDG în 1989 a fost strâns legat și de ceea ce s-a întâmplat în Polonia și Ungaria vecine și apoi în Cehoslovacia - Revoluția Pașnică făcea, practic, parte a unei revoluții central-europene. În Republica Socialistă Cehoslovacă, de exemplu, oamenii vorbeau despre „Revoluția de catifea”. Aceste țări au profitat de spațiul de schimbare pe care Gorbaciov îl deschisese când a anunțat că tancurile nu vor mai ieși din Moscova (a se vedea discursul său la ONU în luna decembrie 1988).

Prin „Masa rotundă” de la începutul anului 1989, Polonia modela deja, într-o anumită măsură, căile schimbării. Strategia de schimbare bazată pe negocieri, care a fost în mare măsură definită de Tadeusz Mazowiecki și Bronislaw Geremek, s-a bazat în mod clar pe non-violență.

Faptul că victoria libertății și democrației în Europa Centrală a fost posibilă fără violență încă ne umple, retrospectiv, de mare bucurie și recunoștință. Și prăbușirea Uniunii Sovietice a fost, în cele din urmă, în mare parte fără nicio vărsare de sânge (deși nu trebuie să uităm conflictele militare din Lituania, Georgia și Nagorno-Karabah!)

Prin „Carta de la Paris” din luna noiembrie 1990, părea că drumul spre dezvoltarea democratică și pașnică fusese trasat pentru întreaga Europă. Știm că lucrurile au ieșit altfel. Mai întâi în Irak, apoi în Balcani - și în întreaga lume. Întrebarea dacă și în ce mod Germania ar trebui să participe și militar la limitarea conflictelor internaționale a devenit subiectul unei dezbateri aprinse în Germania Unită. Pozițiile nu urmau liniile vechii granițe dintre Est și Vest.

Au existat, de asemenea, pe acest subiect, diferențe considerabile de opinii între protagoniștii mișcării „transformați săbiile în fiare de plug”, ceea ce a dus la destrămarea unora dintre comunitățile constituite în lupta comună non-violentă pentru democrație și exercitarea liberă a responsabilității în anii 1980. „Responsabilitatea de a proteja” introdusă de ONU, adică responsabilitatea comunității internaționale de a proteja, a fost și este încă judecată foarte diferit astăzi.

Au apărut diferențe tot mai mari în privința politicii Germaniei față de Rusia în ultimele două decenii. Acesta este mai ales cazul acum - după războiul brutal al Rusiei împotriva Ucrainei, care durează deja de doi ani, devenit „punct de cotitură” în Germania.

Acum sunt unul dintre cei convinși că trebuie să ajutăm Ucraina invadată să se apere, cu toate mijloacele pe care le avem la dispoziție, inclusiv cu rachete cu rază lungă de acțiune, avioane și tot ce este necesar pentru a pune capăt suveranității aeriene ruse. Trebuie să prevenim bombardarea întregii țări care face ca infrastructura economică să devină inoperabilă.

În opinia mea, nu există modalități non-violente de a preveni distrugerea Ucrainei și a ordinii internaționale bazate pe dreptul internațional. Din păcate, non-violența nu este panaceul pentru toate conflictele. Pacea pe care o căutăm nu trebuie să fie tăcerea armelor

bazate pe supunere. În mesajul biblic, pacea este, de asemenea, legată de dreptate - cu alte cuvinte, de a le fi permis oamenilor să-și trăiască viața în demnitate și cu recunoașterea drepturilor lor umane.

Aceasta nu înseamnă că non-violența este depășită astăzi. În opinia mea, există încă multe domenii pentru acțiune non-violentă și în zilele noastre. Imaginați-vă doar dacă palestinienii nu ar fi reacționat la politicile extrem de problematice ale Israelului cu teroare și crimă precum Hamas, ci cu proteste non-violente în masă precum Mahatma Gandhi...

Revoluția pașnică nu este un model care ar putea fi pur și simplu aplicat oriunde. Cu toate acestea, pentru toate acțiunile politice, mijloacele non-violente rămân prioritare. Mai sunt multe de făcut din punct de vedere strategic și conceptual. Nu pot detalia acest lucru aici. În ceea ce privește războiul din Ucraina, aș dori să subliniez că sunt convins că utilizarea forței militare pentru a o proteja împotriva atacurilor care distrug viața și pentru a salva legea nu este doar justificată, ci și necesară. Chiar cred că Germania și Europa pot și ar trebui să facă mai mult aici și, mai ales, ghidate de concepte și mai rapid.

În același timp, nu trebuie să ne oprim la eforturile militare. Solidaritatea noastră are nevoie de o abordare mult mai cuprinzătoare și de mult mai multă atitudine preventivă față de amenințările viitoare. Dar acestea sunt subiecte care nu mai aparțin acestui elogiu.

Punctul central aici este următorul: în 1980, când a apărut mișcarea „Din săbiile lor își vor făuri fiare de plug”, apoi în 1989/91 și, în sfârșit, astăzi, s-a dezvoltat în toată această perioadă obiectivul unei „păci juste”, o pace bazată pe dreptate și care apără viața în demnitatea ei. Așa cum spune Psalmul (85:11): „Îndurarea și adevărul se vor întâlni, dreptatea și pacea se vor îmbrățișa”¹⁵. Și asta ne readuce la această minunată emblemă de la intrarea în castel, care înfățișează acest sărut al păcii cu cuvintele: „Pacea renaște, discordia consumă”.

Doamnelor și domnilor, premiul acordat astăzi onorează o mișcare non-violentă din RDG care a realizat foarte mult și în care tinerii în special și-au asumat multe riscuri și suferințe pentru a-și susține convingerile și pentru un viitor care merită trăit. Mulțumirile noastre din inimă le aducem lui Harald Bretschneider și Friedrich Schorlemmer, care au jucat un rol major în această mișcare și succesul ei!

Mulțumesc foarte mult!

Markus Meckel

Punct de cotitură. De la vechea gândire la noua politică¹⁶

12 noiembrie 2022

Provocările cu care ne confruntăm, nu numai în Germania și Europa, sunt immense.

¹⁵ În versiunea: Biblia Romano-Catolica 2020 (nota red.)

¹⁶ Acest text se bazează pe o prelegere susținută la Evangelische Akademie Tutzing pe 12 noiembrie 2022. O variantă în limba engleză a fost publicată în New Eastern Europe la 15 martie 2023 (<https://neweasterneurope.eu/2023/03/15/turning-point-from-old-thinking-to-new-politics/> nota red.).

Și știm cu toții că nu le putem stăpâni singuri, ci doar ca UE și NATO, adică Occidentul în ansamblul său.

Ziua de 24 februarie 2022 va rămâne de neuitat pentru noi toți. „Ne-am trezit într-o lume diferită”, așa a spus ministrul de Externe al Germaniei, Annalena Baerbock. Într-adevăr, cine și-ar fi putut imagina că va trebui să trecem prin așa ceva? Un război de agresiune, cucerire și anihilare în Secolul 21 împotriva unui vecin pașnic din mijlocul Europei, împotriva unei țări pe care eu am vizitat-o de multe ori. În ciuda tuturor rezervelor mele despre Vladimir Putin, nu aș fi crezut că este posibil.

Bombe, rachete, moarte, distrugere și crime multiple împotriva populației civile – imagini pe care le cunoaștem din războaiele din trecutul îndepărtat sau din conflicte complexe din locuri îndepărtate. Această situație, totuși, este ușor de analizat și de evaluat: un președinte autocrat din Rusia căruia îi este frică de democrație și libertate în propria sa țară, pentru că aceasta l-ar mătura, și oriunde din vecinătatea lui, pentru că și aceasta ar putea crea un precedent în Rusia; un președinte cu viziunea de a reconstrui fostul imperiu rus, care a trăit în Uniunea Sovietică și s-a dezintegrat odată cu aceasta. În acest scop, Putin a rupt tot ceea ce el însuși a semnat, tot ceea ce s-a construit în urma ororilor războaielor mondiale din secolul XX ca bază a coexistenței internaționale. Prin invadarea vecinului său, Putin distruge aceste baze și atacă nu numai Ucraina, ci și dreptul internațional, care va fi greu de restabilit, deși este de o importanță fundamentală pentru viitorul nostru.

Lecții neînvățate

Am crescut într-o dictatură în care legea era privită „ca un instrument al clasei conducătoare”. Legea era subordonată puterii și, prin urmare, la cheremul unor conducători arbitrari. Faptul că odată cu democrația și libertatea s-a instituit din nou statul de drept, căruia îi este subordonată și puterea, a fost principala realizare a revoluțiilor și răsturnărilor din 1989. Tocmai acesta a fost scopul „întoarcerii în Europa” proclamată în țările Europei Centrale. Gorbaciov s-a angajat față de dreptul internațional și drepturile omului în discursul său la Adunarea Generală a Națiunilor Unite din 7 decembrie 1988, iar în negocierile din 1990, când omologul său a vorbit despre valorile occidentale, a obiectat că acestea sunt valori universale care nu sunt în mod inerent occidentale. Era deja clar la acel moment că va fi un proces dificil să se articuleze și să fie aplicată o cultură a statului de drept la toate nivelurile. A devenit rapid evident că mulți nu au înțeles pe deplin conceptul și îl au de învățat cu minuțiozitate.

Acesta este în continuare cazul în multe țări, nu în ultimul rând în Ungaria și Polonia. Totuși, de mulți ani, cea mai mare provocare în acest sens a fost Rusia, care a anexat Crimeea în 2014 și de atunci poartă un război sub acoperire în estul Ucrainei, cu pierderea a zeci de mii de vieți. Iar din 24 februarie 2022, asistăm la războiul Rusiei care are scopul să distrugă Ucraina ca națiune cu tancurile, rachetele și bombardierele sale și cu crime oribile împotriva populației civile. Nici cel mai pesimist dintre noi nu și-ar fi putut imagina un război atât de brutal de cucerire, chiar de anihilare, în imediata vecinătate a Uniunii Europene.

La scurt timp după invazie, cancelarul german a vorbit în Bundestag despre un „punct de cotitură” (*Zeitenwende* în germană) într-o sesiune parlamentară specială. Într-un interval de timp incredibil de scurt, guvernul a anunțat schița unei noi politici de răspuns, care, fără îndoială, a uimit majoritatea ascultătorilor (chiar și pe cei din coaliție). Guvernul a rupt cu diverse principii vechi ale politicii externe și de securitate ale Germaniei. Rusia a fost în mod clar numită și rușinată ca agresor, iar Germania a luat partea Ucrainei fără rezerve. S-au anunțat 100 de miliarde de euro pentru Bundeswehr-ul subfinanțat cronic, precum și o viitoare creștere a bugetului apărării la cel puțin două procente din PIB, o decizie care părea până acum de neconceput. Germania era acum pregătită să aprovizioneze Ucraina cu arme pentru a se apăra, rupând consensul de după conflagrația mondială, că nu va furniza arme zonelor de război.

Bineînțeles că au apărut, în repetate rânduri, noi obstacole, alături de discuția inexplicabilă despre furnizarea de arme grele. Ar trebui convenit cât mai mult să fie furnizat și cât mai repede pentru ca ucrainenii să se poată apăra. Cel puțin aceasta este poziția mea. Într-adevăr, dacă Rusia nu ar fi o putere nucleară, ar trebui să dăm asistență Ucrainei – la fel ca în Balcani cu Slobodan Milošević – pentru a o proteja de mai rău. După izbucnirea războiului, noua conductă Nord Stream 2, pentru care s-a luptat atât de greu cu puțin timp înainte, a devenit în cele din urmă depășită. Germania s-a angajat la sancțiuni dure, care au fost apoi agreate de UE cu o unitate uluitoare. De atunci au fost întărite de mai multe ori.

Sute de mii și apoi milioane de ucrainenii au fugit de război, moarte și distrugere și au fost primiți cu bunăvoință de vecinii lor de la Vest și de la Sud – mai ales în Polonia, dar și în Germania. Un val de solidaritate a cuprins Europa, unul care continuă până în zilele noastre. Iarăși, se pare că trăim într-o nouă epocă. Nu a existat nicio dispută în Germania cu privire la această primire, ci mai degrabă o încercare de a împărți povara și de a manifesta solidaritate cu brațele deschise. În afara Germaniei, mai ales în sud, oamenilor nu le venea să creadă ce vedeau, amintindu-și disputa dintre Horst Seehofer¹⁷ cu fostul cancelar cu privire la restricționarea fluxului de refugiați în anul 2015.

O ruptură epocală

Între timp, războiul durează de aproape un an. Contrar a ceea ce se temeau mulți, Ucraina a reușit cu ajutorul armelor din Occident să oprească cucerirea și înaintarea armatei ruse, ba chiar a fost recâștigat un teritoriu. Au ieșit la iveală atrocități monstruoase și crime de război împotriva populației civile ucrainene. Distrugerea este imensă, cu infrastructura distrusă în mod deliberat de Rusia pentru a întârzia sau chiar a împiedica ca aprovizionarea să ajungă în populație.

Nimeni nu știe cât va dura acest război teribil, în care nu numai armata ucraineană, ci și întreaga populație rezistă cuceririi și anihilării. Consecințele războiului sunt evidente nu numai în Europa, ci în întreaga lume. Lipsa aprovizionărilor cu grâu din Ucraina și Rusia

¹⁷ Horst Lorenz Seehofer a ocupat funcția de ministru al Internelor, Clădirilor și Comunității sub cancelarul Angela Merkel din anul 2018 până în 2021. El este susținătorul introducerii unui plafon federal pentru numărul de refugiați acceptați de guvernul german (nota.red.).]

a exacerbat foametea la nivel global. În ultimii 20 de ani, noi, germanii – dar și alte țări – ne-am făcut din ce în ce mai dependenți de aprovizionarea cu energie a Rusiei, ceea ce înseamnă că astăzi ne aflăm într-o situație dificilă și o mare incertitudine. Ne întrebăm cu îngrijorare cum vom trece peste iarnă și, în același timp, cât timp putem convinge propriul nostru popor că solidaritatea cu Ucraina este necesară, chiar dacă ne cere sacrificii. Nu cred că ar trebui să ne facem iluzii: Putin distruge infrastructura din Ucraina pentru a face condițiile de viață ale populației atât de dificile încât să fugă din țară. El vrea să precipite o nouă criză a refugiaților, folosindu-i ca armă pentru a ne aduce, pe noi din Uniunea Europeană, până la limitele de rezistență și pentru a încerca să submineze acceptarea de către populația noastră a ajutorului acordat Ucrainei.

În discursul său adresat Națiunii la 28 octombrie 2022, președintele german a vorbit despre o „ruptură epocală” pe care o aduce războiul rus împotriva Ucrainei, nu numai pentru acea țară, ci și pentru noi toți. O astfel de ruptură epocală nu necesită doar o schimbare a cursului într-o situație nouă, ci necesită și o analiză a preistoriei sale pentru a trage concluziile adecvate pentru politica viitoare. Uneori este nevoie de timp pentru a înțelege semnificația noilor evoluții.

Este nevoie de curaj și hotărâre pentru a face față faptelor și a nu închide ochii. Este necesară o auto-chetionare critică – care să nu devină simpla observare a buricului la momentul când este necesară o acțiune decisivă. Aceste observații privesc vechea gândire și noile politici. Faptul în sine necesită „o nouă gândire”. Formularea îmi amintește de Gorbaciov, care a vorbit și despre un nou mod de a gândi. În ultimele prelegeri și discuții pe această temă, exista deja o discuție despre greșelile trecutului în ceea ce privește politica față de Rusia. Prin urmare, aș dori să-mi îndrept atenția mai mult către întrebările privind viitorul.

Acesta este războiul nostru

Se spune des că acest război este un atac asupra ordinii internaționale bazată pe valorile și pe dreptul recunoscute, a căror apariție a fost impusă de ororile celor două războaie mondiale. Chiar și în timpul Războiului Rece, a rămas o provocare dificilă păstrarea Cartei ONU și a principiilor pe care aceasta se bazează. Dilema este evidentă: trebuie să încercăm să menținem această ordine juridică internațională ca bază a coexistenței globale, în ciuda atacurilor care vin din atât de multe părți – căci nu este doar Rusia! China și Turcia au, de asemenea, interese complet diferite de ale noastre și încearcă să aplice legea celor mai puternici în propriile lor regiuni. În acest sens, solidaritatea cu Ucraina este esențială. În același timp, vorbim despre apărarea acestei ordini juridice.

Prin urmare, este și războiul nostru!

Doar că, Rusia este o putere nucleară și nu putem pur și simplu să intrăm în acest război direct de partea Ucrainei, așa cum am făcut-o în anul 1999, când Milošević i-a expulzat pe kosovari și genocidul era iminent.

Dar cum să te protejezi fără să devii susceptibil la șantaj? Mult va depinde de măsura în care statele democratice ale ONU vor fi unite în acțiunea lor. Guvernul german încearcă, pe bună dreptate, să folosească președinția G7 în acest scop și să caute dialogul

cu democrațiile de pe alte continente din G20 pentru a realiza cea mai mare unitate globală posibilă. Toate acestea nu trebuie să fie precum o fulgurație, ci să aibă un plan în spate, precum și credibilitate și putere de rezistență. Din păcate, atât credibilitatea noastră, cât și puterea noastră de rezistență lasă de dorit. Avem nevoie de planuri concrete care să fie dezvoltate și coordonate în prealabil în cadrul Uniunii Eropene, mai mult decât a fost cazul până acum. Relația germano-franceză continuă să joace un rol central aici, deși, din păcate, nu este suficient de concentrată pe prezent.

Este de presupus că în urma războiului Rusiei împotriva Ucrainei, va trebui să ne gândim la o reformă a ONU, produsul celui de-al Doilea Război Mondial, având în vedere noile realități globale. Compoziția membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate și dreptul lor de veto nu mai sunt adecvate în lumea de astăzi. Dar îmi dau seama că acest lucru va fi greu de schimbat. În ciuda numeroaselor deficiențe ale organizației, în a doua jumătate a secolului XX, Statele Unite au fost întotdeauna alături de Națiunile Unite și de regulamentul lor. Având în vedere situația politică internă de acolo, condițiile pentru stabilirea și menținerea unei ordini internaționale bazate pe lege și reguli comune devin din ce în ce mai dificile.

Dezvoltarea globalizării într-un spirit de responsabilitate comună

Fie că este vorba despre vaccinuri împotriva pandemiei, materii prime rare sau energie, cu toții trăim în aceeași lume și suntem mult mai interdependenți decât ne dăm seama. Având în vedere războiul Rusiei împotriva Ucrainei și utilizarea deliberată a dependențelor ca armă, devine din ce în ce mai clar că trebuie avut grijă pentru ca să evităm dependențele unilaterale în viitor, mai ales atunci când vorbim despre state care nu împărtășesc valorile noastre – cele care sunt autoritare sau dictatoriale.

În trecut, s-a întâmplat prea des ca, în domeniul relațiilor economice și comerciale, criteriul drepturilor omului să fi fost privit ca fiind onorabil din punct de vedere moral, dar naiv în ceea ce privește *realpolitik*. Așa că nu pot decât să salut faptul că ministrul german de Externe spune că trebuie să dezvoltăm un nou concept pentru relațiile sale cu China, în care diferitele aspecte ale intereselor și valorilor noastre să fie echilibrate. În ultimele săptămâni, subiectul a intrat și în dezbaterea publică: diversificarea este la ordinea zilei, iar aceasta va implica un proces de restructurare lung și complicat. Lanțurile de aprovizionare trebuie reexaminare și trebuie stabilite criterii specifice.

A merge mai departe la nivel național are sens în unele domenii, dar în cele din urmă va trebui să încercăm să ajungem la un acord asupra unui plan comun (nu numai în ceea ce privește politica față de China) în cadrul UE. Căci, consecințele acestui război și provocările generate de climă și energie sunt direct legate.

Un test al stresului pentru etica păcii

Bisericile europene, care au susținut pe deplin politicile naționale ale guvernelor lor în timpul Primului Război Mondial și au binecuvântat armele, au devenit o forță pentru pace în a doua jumătate a secolului XX. La înființarea Consiliului Mondial al Bisericilor de la

Amsterdam în 1948, ele au declarat că „Războiul este contrar voinței lui Dumnezeu!” Prin urmare, etica păcii a jucat un rol central în bisericile germane, atât în Orient, cât și în Vest.

Fiind un tânăr de 17 ani, în Germania de Est, am refuzat complet serviciul militar, chiar și într-o unitate de construcție a armatei. Aceasta a fost un afront la adresa statului. Întrebările privind pacea m-au însoțit toată viața. În discuția despre reînarmare de la începutul anilor 1980, opoziția s-a întărit în RDG. În timpul Războiului Rece, cu puterile nucleare în confruntare, am fost un pacifist, sau cel puțin un „pacifist nuclear”. Mai târziu, în anii 1990, am susținut extinderea Bundeswehr întrucât eram convins de necesitatea ei pentru menținerea unei ordini internaționale bazată pe lege și că noi, ca germani, nu trebuie să lăsăm povara operațiunilor militare pe seama altora. Aceasta a fost o problemă mult disputată în biserici. Memorandumul de pace din 2007 a creat atunci un consens care a fost, în opinia mea, acceptabil, dar nu și cu adevărat durabil. Utilizarea forței militare a fost consimțită ca ultimă soluție posibilă. Declarațiile Sinodului Bisericii Protestante Germane din 2019 au revenit apoi către un pacifism mai absolut.

Pe fondul războiului de agresiune al Rusiei, dezbateră a izbucnit din nou, livrările de arme germane către Ucraina fiind puse sub semnul întrebării și fiind solicitată o soluție negociată. Acesta a fost un subiect central al Sinodului Bisericii Evanghelice din Germania, iar frământarea interioară care este cumva prezentă în fiecare dintre noi a devenit clară. Cine nu vrea pace cât mai curând posibil? Cu siguranță, în primul rând ucrainenii înșiși care înfruntă moartea și distrugerea în fiecare zi. Dar ce fel de pace? După descoperirea crimelor oribile împotriva civililor ucraineni de la Bucha – și de atunci în multe alte locuri – predarea teritoriilor ucrainene, cu populația lor, trupelor de ocupație, nu poate fi pacea pe care o recomandăm.

Și cum rămâne cu negocierile? Acestea presupun încredere că cealaltă parte va adera la rezultatul negociat. Ar trebui oare să convingem Ucraina că mai poate avea încredere în Putin, care până acum a încălcat toate tratatele? Sau, când vine vorba de garanții de la terți pentru rezultatul negocierilor, suntem oare pregătiți să oferim noi astfel de garanții? Aceasta ar însemna că suntem pregătiți să intrăm noi înșine în conflict dacă astfel de acorduri sunt încălcate – într-adevăr, să devenim parte în război. Cine ar trebui să ofere astfel de garanții? Cine, dacă nu noi, Occidentul? Iar în Occident – vrem ca americanii să-și asume singuri această responsabilitate, încă o dată?

Și apoi, bineînțeles, ar trebui să se aplice următorul principiu: negocierile nu trebuie să fie conduse peste capul celor afectați – „Nimic despre noi fără noi!”. Ne dăm seama cât de complex este acest lucru și că apelul la pace și la negocieri are în sine consecințe foarte concrete. Importanța istoriei pentru conflictele din Europa de Est, atât pentru Germania, cât și pentru Rusia, face ca istoria să joace un rol central în politica externă. Pentru Germania, acest lucru se aplică nu numai Israelului, ci și vecinilor săi estici și întregii Europe de Est. În trecut, însă, responsabilitatea care ne revine ca germani din cauza crimelor comise în timpul erei naziste era de obicei concentrată asupra Rusiei. Acest lucru a mers atât de departe încât a servit drept argument pentru construcția Nord Stream 2. Faptul că această responsabilitate afectează toți vecinii noștri estici – Polonia, Cehia, statele Baltice și împreună cu aceștia, toate țările din fosta Uniune Sovietică, Ucraina și Belarus fiind cele mai mari – a fost în mare parte marginalizată. Până acum, acest lucru a

fost recunoscut doar în cazul Poloniei. Astfel, existența Pactului Molotov-Ribbentrop este complet blocată de Rusia, așa cum a fost anterior de către Uniunea Sovietică – dar și aici, în Germania. Alianța dintre cei doi mari dictatori ai secolului al XX-lea – Hitler și Stalin – este practic absentă din conștiința noastră publică, din memoria și din amintirea noastră. Aș spune că acest lucru are drept cauză faptul că în Germania vrem să deosebim clar între diferitele capitole ale istoriei noastre dificile din secolul XX.

Pe de o parte sunt crimele naziste incomparabile ale Germaniei, iar pe de altă parte crimele comuniste – și nu ar trebui să le comparăm, cu atât mai puțin să le considerăm împreună, pentru a exclude pericolul de a le relativiza unicitatea.

Dar în perioada 1939-1941, crimele s-au desfășurat împreună și chiar au avut loc cu acordul celor două state. Nici măcar uciderea sovietică a celor peste 20.000 de ofițeri polonezi la Katyń și din alte părți nu ar fi avut loc fără acest pact – și, prin urmare, Germania poartă responsabilitatea comună pentru ce s-a întâmplat. Nu tot ce a avut loc în această perioadă poate fi bine separat, ci, dimpotrivă, rezultă dintr-o interrelație profundă pe care o ignorăm în mare măsură până astăzi. Acest lucru a fost și va fi suportat chiar de popoarele afectate, nu în ultimul rând de vecinii noștri polonezi. Cultura germană a amintirii, totuși, insistă pe diferență – și abordează crimele germane doar izolat. În trecut, acest lucru a dus la o cooperare *de facto* cu Rusia, care dorește să treacă în uitare crimele staliniste și alte crime comuniste și face din victoria împotriva Germaniei lui Hitler sigiliul unificator al poporului.

Aproape fiecare familie a fost afectată de crimele germane (în Belarus, de exemplu, a murit mai mult de un sfert din populație). Din păcate, populația sovietică a fost afectată în mod similar de crimele staliniste, atât înainte, cât și după cel de-al Doilea Război Mondial. Acestea nu trebuie instrumentalizate unele împotriva celorlalte. Uitănd sau cel puțin neglijând aceste conexiuni, Germania a privit pentru o lungă perioadă de timp politica istoriei a lui Putin cu o anumită înțelegere. A fost destul de șocant pentru mine ca marele om al SPD și fostul cancelar Helmut Schmidt, care odată cu vârsta devenise o icoană a politicii externe și europene a Germaniei, peste liniile de partid, să nege independența Ucrainei ca națiune, cu puțin timp înainte de moartea sa. Prin aceasta, asistăm la o profundă ignorare a istoriei Europei de Est și a problemelor ei, nu numai în Germania, ci și, cred, în toată Europa de Vest. Chiar și după 1990, pentru o lungă perioadă de timp, acestea nu au fost considerate importante – degradarea cercetărilor științifice din Europa de Est în ultimele decenii este o dovadă înfricoșătoare în acest sens!

Eu însumi am fost salvat de astfel de percepții greșite prin contactul meu strâns cu Polonia (nu din cauza experienței mele de cetățean al RDG). Îmi amintesc bine de o conversație cu Bronisław Geremek în 1992, când mi-a explicat de ce recunoașterea independenței Ucrainei era atât de importantă pentru Polonia și întreaga Europă. În opinia mea, un pas important ar fi ca Germania să aibă inițiativa unui „Institut istoric european pentru studiul istoriei secolului al XX-lea” la scară largă, cu accent pe Europa de Est. Ar trebui să fie finanțat în mare măsură la nivel european și, împreună cu o rețea de parteneri naționali, să cerceteze și să prezinte conexiunile și interdependențele și, în acest fel, să ajute la depășirea narativelor și perspectivelor adesea prea naționale.

Acum, cu privire la Rusia însăși. Într-un discurs cu puțin timp înainte de începerea războiului, Putin a fost explicit în justificarea istorică a războiului împotriva Ucrainei.

Urmând un vechi narativ naționalist rus, el a negat existența națiunii ucrainene și dreptul Ucrainei de a exista ca stat suveran. El a transferat imaginea inamicului „fascist”, care își are originea în lupta împotriva Germaniei naziste și este atât de adânc înrădăcinată în Rusia, asupra Ucrainei, precum și asupra „Americii și NATO” din Războiul Rece. Putin este capabil să-și imagineze doar că poporul Ucrainei s-ar întoarce către Occident întrucât este stimulat și sedus de America și Occident – când, de fapt, ucrainenii vor pur și simplu să trăiască o viață liberă și autodeterminată într-o comunitate democratică și pentru aceasta ei văd oportunități mai mari dacă se îndreaptă către UE.

Pentru Putin, un astfel de scop, privit din lumea sa, înseamnă o amenințare la adresa puterii personale – deoarece această dorință de libertate s-ar putea răspândi și în societatea rusă. Putin, care a petrecut cinci ani la Dresda ca ofițer KGB, a fost martor la Revoluția pașnică de acolo, în 1989. În ianuarie 1990, el și ofițerii întregului său oficiu au fugit din oraș, după ce au distrus mai întâi toate documentele secrete. Sunt convins că pentru Putin, această revoluție și ce a urmat au fost evenimente traumatizante care îl afectează până astăzi. Aici se închide cercul în ceea ce privește înțelegerea politicii sale – pe plan intern, construcția structurilor autoritare și în cele din urmă dictatoriale, iar în exterior speranța de a reaprinde vechile vise imperiale de putere. Din păcate, pentru prea mult timp politicienii germani nu au putut sau nu au vrut să țină cont de evidențe.

Mai multă influență pentru politica externă și de securitate

În 1990, în timpul negocierilor privind unificarea Germaniei, Hans-Dietrich Genscher mi-a spus că o Germanie unită nu va avea nevoie de personal suplimentar în ministerul de Externe, deoarece ce era necesar pentru a reprezenta Germania pe scena mondială exista deja. Afirmatia s-a dovedit o eroare majoră. Nevoile au crescut, nu numai din cauza dezintegrării Iugoslaviei și a Uniunii Sovietice, ci și ca urmare a importanței tot mai mari a Germaniei în Europa.

În anii următori, nu numai Bundeswehr, ci și ministerul de Externe a fost lovit de reduceri financiare tot mai mari. Deși nu am verificat cifrele actuale, presupun că și astăzi ministerul german de Externe nu poate decât să viseze la resursele umane cu care sunt dotați cei din Franța sau Marea Britanie.

Consider că este de o importanță majoră o schimbare nu numai a bugetului apărării, ci și în ce privește instrumentele ministerului de Externe. În rest, politica externă și de securitate nu se reduce doar la hardware militar. Nu este suficient să îndeplinim obiectivul de 2% al NATO. Avem multe de făcut în aceste domenii din punct de vedere conceptual și administrativ. În 1990, Horst Ehmke¹⁸ mi-a povestit cu ochi strălucitori despre cea mai recentă reformă a serviciului extern.

Actuala coaliție „semafor”¹⁹ lucrează acum la o strategie de securitate națională sub conducerea ministerului de Externe. Acest lucru era deja planificat înainte de război, dar

¹⁸ Horst Paul August Ehmke (4 februarie 1927 – 12 martie 2017) a fost un avocat german, profesor de drept și membru al Partidului Social Democrat german (nota red.).

¹⁹ „Coaliția semafor” se referă la coaliția Partidului Social Democrat, Partidului Liber Democrat și a Alianței 90/Verzii. Numele provine de la culorile tradiționale ale formațiunilor, roșu, galben și verde, potrivit-se cu secvența de culori a semaforului.

de atunci a devenit și mai urgent. Înțeleg că acum se urmărește dezvoltarea unei politici de „securitate integrată”, care deci nu se concentrează doar pe dimensiunea militară și care nu este doar un plan teoretic, ci include structurile necesare pentru ca să prindă contur. De prea mulți ani vorbim despre o abordare cuprinzătoare a securității în care dimensiunile civile și militare ale securității să fie reunite și la care să se adauge securitatea cibernetică. Cu toate acestea, suntem încă departe de acea configurație care să confere coerență acestei abordări și să-i asigure funcționarea, fie și doar pentru luarea deciziilor noastre. În plus, este nevoie de o comunicare coerentă cu UE și NATO.

M-am bucurat foarte mult când Lars Klingbeil a spus recent că Germania trebuie să fie dispusă să-și asume rolul de lider în politica externă, ceea ce, de altfel, fostul ministru de Externe polonez, Radosław Sikorski, ne-a cerut acum 15 ani. Nu văd încă acea capacitate de a o face. Dar este bine că există acum dorința de a răspunde provocării. Leadership-ul trebuie să depășească declarațiile și să capete viață – printr-o moderație inteligentă și incluzivă, cu idei originale și resurse adecvate.

În ultimele decenii, clasa politică germană a făcut populația să creadă că problemele de securitate nu ar mai fi de mare importanță pentru ei; ori, nu mai bine, că alții le-ar lua asupra lor. Mai multe apeluri la trezire, cum ar fi cel al Conferinței de securitate din 2017, au rămas în cele din urmă neascultate. Un guvern care dorește și trebuie să abordeze aceste probleme – așa cum o face cel actual după experiența șocantă a acestui război – are nevoie de sprijin popular. Aici suntem cu toții în fața unei provocări, nu în ultimul rând bisericele și academiile lor. Căci până astăzi, vântul suflă violent împotriva oricărei persoane din Germania care se confruntă cu temele securității noastre. În acest punct suntem încă la început.

Unitatea occidentală – și reconstituire

După 24 februarie 2022, nu numai Putin, ci probabil și mulți dintre noi au fost surprinși de cât de rapid și de clar a reacționat Occidentul la atacul asupra Ucrainei. Uniunea Europeană, care anterior fusese atât de divizată, s-a dovedit capabilă să acționeze în comun cu o viteză neobișnuită – și, de asemenea, să se coordoneze bine cu Statele Unite, Canada și Marea Britanie. Acesta a fost un semn plin de speranță, chiar dacă acum reapar crăpăturile, dacă ar fi să ne gândim doar la rolul special al Ungariei. Un alt motiv de îngrijorare este lipsa aparentă de coordonare dintre Germania și Franța, dar faptul mi se pare că a fost recunoscut.

Provocările cu care ne confruntăm, nu numai în Germania și Europa, sunt imense. Și știm cu toții că nu le putem stăpâni singuri, ci doar ca și comunitate UE și NATO, adică Occidentul în întregime. Mult va depinde de intensitatea comunicării între diferitele părți implicate – nu doar marile state. Într-adevăr, și cei mici trebuie luați în serios, un caz concret fiind faptul că acum ar trebui să învățăm din puterea de judecată a statelor Baltice. Dezbaterea trebuie să fie transparentă și să includă o explicație clară a politicilor către public, inclusiv întrebări și dileme dificile. În ultimele luni, am avut deseori o admirație deosebită pentru Robert Habeck – nu pentru că a făcut totul bine, ci pentru că împărtășește gândirea sa și considerațiile care au dus la decizii dificile. O astfel de deschidere îi implică

pe oameni și îi ajută să înțeleagă și să dea dovadă de solidaritate și loialitate, chiar dacă nu consideră că fiecare decizie este corectă; dar cel puțin devine clar că „acolo sus”, așa cum spun oamenii, nu mașinile sunt cele care fac politici și nu sunt angajați răufăcători, așa cum cred teoreticienii conspirației, dar că există de obicei oameni care vorbesc serios și fac tot ce pot mai bine.

Acest lucru este de o importanță imensă pentru democrație

Pentru unitatea Occidentului sau pentru o politică de securitate integrată în NATO este important să ne cunoaștem și să avem încredere unul în celălalt. Nimic nu se întâmplă automat și aceasta rămâne o sarcină pentru toți cei implicați. Există o dimensiune umană – dar și una instituțională. Oamenii se privesc în ochi, interacționează – și văd că pot sau nu pot lucra împreună. Mai ales în ultimul caz, cooperarea instituțională joacă un rol central. Reprezintă un act de echilibru delicat. Trebuie să fie clar în prealabil unde există mecanisme bine încercate pe care ne putem baza într-o situație critică, sau dacă există întrebări deschise care trebuie decise la nivel politic.

NATO se re poziționează și el

Când Putin a ținut celebrul său discurs la Conferința de Securitate de la München în 2007, în care a acuzat Occidentul că și-a încălcat toate promisiunile, am fost primul politician german care a avut șansa să reacționeze pe scurt la ce a spus. Am contestat că extinderea NATO spre est ar fi fost un proiect agresiv al americanilor sau al Occidentului (nu era deloc scopul), ci exprima dorința noilor democrații precum Polonia și Cehia, a președinților Havel și Wałęsa, care s-au simțit abandonați de Occident. Am replicat că Rusia s-ar putea simți absolut în siguranță dacă toți vecinii săi occidentali ar aparține NATO. Problema lui Putin, am spus, era în altă parte.

Abia în anul 1993, după ce Madeleine Albright a călătorit prin țările Europei Centrale și a fost convinsă în special de acești doi președinți, NATO a început să se adapteze la extindere. Încă în 1997, odată cu crearea Consiliului NATO-Rusia, Rusia a acceptat extinderea NATO pentru a include noile democrații și a căutat noi structuri de cooperare în materie de securitate. Asta s-a terminat cu Putin. În orice caz, sub conducerea lui Putin, Rusia nu și-a căutat securitatea în cooperare și în structuri comune de încredere, ci, ca în secolul al XIX-lea, în zone tampon, în sferile de influență asupra „străinătății apropiate”, așa cum au fost numite de mult timp în Strategia de securitate a Rusiei, refuzând astfel țărilor vecine suveranitatea la care aveau dreptul în temeiul dreptului internațional (și în conformitate cu principiile OSCE). Iar aceasta însemna și încă înseamnă că Putin măsoară securitatea conform principiilor imperiale, care lui i se par corecte.

În ultimele două decenii, perspectiva lui i-a fost recunoscută de către cei aflați la putere în Germania – și aceasta este problema. De către Gerhard Schröder în orice caz, dar și de guvernele ulterioare. Când, după anexarea Crimeei și în timpul războiului ascuns al Rusiei din estul Ucrainei, îngrijorarea membrilor NATO din est a crescut iar NATO a început să stabilească un număr simbolic de trupe în est, acțiunile au fost numite „îngrădirea sabiei”²⁰.

Deși politica germană este diferită astăzi, acest lucru nu a fost uitat de vecinii noștri

20 Limitarea exprimării sau a amenințării prin recurs la forța militară (nota red.).

estici. Cel mai important în acest război, Putin a trebuit să realizeze că a calculat greșit. Toate încercările de a împărți și slăbi Occidentul au eșuat să dea roade. NATO se re pozi ționează ca ancoră de securitate a Occidentului. Chiar și țările care anterior s-au definit neutre își caută acum securitatea comună în cadrul Alianței. Finlanda și Suedia vor deveni parte a NATO²¹. Acesta este un semnal important. Ambele țări vor fi, de asemenea, importante întrucât țările europene vor avea o pondere mai mare în cadrul NATO, în viitor – și vor oferi mai multe resurse. Rămâne de văzut dacă acest lucru este posibil cu două procente din PIB.

Europa va trebui să-și asume o responsabilitate mult mai mare pentru propria sa securitate. Statele Unite se vor concentra mai mult pe Asia, însă, dacă vor urma o politică rațională, vor rămâne partenerul central de securitate în cadrul NATO. Dar cine știe ce se va întâmpla după următoarele alegeri din SUA? Însuși gândul la acest lucru trebuie să ne facă recunoscători pentru faptul că Joe Biden, un expert în politica externă cu experiență și un partener de încredere și puternic, se află la Casa Albă, acum, în această perioadă de criză, în timpul acestui război. În același timp, trebuie să ne temem că securitatea noastră depinde într-o măsură atât de mare de rezultatele nesigure ale alegerilor din Statele Unite.

Ucraina a solicitat recent aderarea la NATO. Aici împărtășesc poziția majorității țărilor NATO că cel mai important lucru în prezent este că oferim Ucrainei tot ajutorul și sprijinul militar posibil pentru a se apăra, și nu să devenim noi înșine parte în război. Totuși, în același timp, este important să clarificăm Rusiei că există o linie roșie clară în ceea ce privește alte țări din regiune. Mă gândesc în special la Moldova. În opinia mea, ar trebui nu doar să sprijinim Moldova pentru ajutorul acordat numeroșilor refugiați ucraineni, ceea ce din fericire se întâmplă deja, ci și să fim pregătiți să oferim garanții de securitate pentru această țară. Cum ar trebui să fie structurat acest lucru în termeni concreți ar urma să fie clarificat de Moldova însăși, care este neutră în termeni constituționali.

După acest război, aderările suplimentare la NATO vor trebui considerate ca parte a unei noi strategii de securitate. Relația structurală dintre UE și NATO trebuie, de asemenea, aprofundată. Turcia a blocat ca acest lucru să se întâmple pentru o perioadă lungă de timp, iar situația trebuie depășită. În viitorul previzibil, securitatea în Europa urmează să fie concepută ca securitate față de Rusia. Cu ce Rusie vom avea de-a face în viitor rămâne o întrebare deschisă astăzi. Este de sperat că într-o zi va deveni un stat membru de încredere al comunității internaționale – și poate ajunge astfel din nou un partener în probleme de securitate.

UE preia în sfârșit provocarea

În opinia mea, publicul german nu a perceput suficient schimbarea fundamentală a politicii pe care Uniunea Europeană a făcut-o după invadarea, pe scară largă, a Ucrainei. Disponibilitatea de a acorda statutul de candidat Ucrainei și Moldovei (și Georgiei, de îndată ce este gata) este cu adevărat saltul înainte mult așteptat și o schimbare de politică care anterior părea aproape de neconceput. Guvernul german merită laude pentru a fi ajutat la realizarea acestui lucru, ca și pentru faptul că acum este puternic angajat în integrarea țărilor din Balcanii de Vest. Să sperăm că această politică va lua în sfârșit amploare!

21 În momentul reluării în limba română a acestui text, Finlanda și Suedia au devenit membre ale NATO (nota red.).

Desigur, nu poate exista o aderare rapidă la UE, deoarece aceasta este o comunitate bazată pe lege – iar legea și instituțiile sale trebuie mai întâi să devină funcționale. Ceea ce înseamnă, de asemenea, încetarea guvernării oligarhice – o mare provocare, și nu în ultimul rând, pentru Ucraina.

Aș dori să fac o propunere structurală privind calea spre aderare. Am făcut-o deja în anii '90, când nu avea nicio șansă – dar cred că este folositoare și utilă. Vorbesc despre statutul de observator în Parlamentul European pentru țările aflate în proces de aderare la UE. Astfel de observatori – care ar aparține atât formațiunilor care alcătuiesc guvernul, cât și Opoziției – ar cunoaște cultura politică din Parlamentul European și ar aduce acest discurs înapoi, în propriile țări. Sunt convins că strategia ar avea un efect profund și ar contribui la un realism mai mare și la o înțelegere mai nuanțată. La un transfer de cunoștințe în ambele direcții. Avem nevoie de creșterea cunoștințelor care a început în aceste luni de război și trebuie să-i asigurăm o permanență instituțională. Observatorii ar trebui să fie aleși și în propriile țări – astfel rezultând o campanie electorală europeană în respectivele state. Imaginează-ți-vă semnalul politic: o campanie electorală europeană în Ucraina.

Poate că am aflat în ultimele luni că Europa de Est are o importanță existențială pentru noi. Trebuie să o cunoaștem mai bine – mult mai bine decât înainte –, cu toată istoria sa complexă și să o luăm în serios. Acest lucru va necesita mult efort.

Provocarea uriașă a ajutorului pentru reconstrucția Ucrainei este acută. Aici este nevoie de un efort comun major, care nu poate însemna revenirea la *status quo ante*. Reconstrucția va trebui combinată cu modernizarea, luând în considerare, de exemplu, problema climatică, aprovizionarea cu energie regenerabilă, infrastructura modernă de transport, dar și administrația. Acesta este un domeniu în care germanii și polonezii ar putea coopera excelent.

Politica externă și societatea civilă

Sunt unul dintre cei care au considerat politicile de *Ostpolitik* și de *détente* ale lui Willy Brandt și Egon Bahr ca fiind benefice pentru noi, cei din Germania de Est. Sunt convins că au avut o contribuție semnificativă la încheierea definitivă a Războiului Rece. Trebuie remarcată însă o eroare de judecată a protagoniștilor acestei politici: ei nu se așteptau ca în Blocul de Est, în aceste dictaturi, să apară o entitate politică din interiorul societății care să câștige o asemenea putere. Când Solidaritatea Poloneză a luat ființă în 1980 (și mai târziu, de asemenea, grupurile de opoziție din alte țări), importanța acestora a fost evaluată complet greșit și percepută mai degrabă ca o dezvoltare problematică care a pus în pericol *Ostpolitik*. Înființarea Partidului Social Democrat în Germania de Est a fost, ca urmare, privită de Egon Bahr ca o amenințare la adresa politicii sale. După cum mi-a spus Gert Weisskirchen, Willy Brandt a comentat odată prioritatea stabilității, a lui Bahr, cu remarcă „Micul meu Metternich” și, astfel, „a lovit un cui în cap”. Willy Brandt însuși a recunoscut lui Bronisław Geremek, la o conferință la Paris, cu puțin timp înainte de moartea sa, că accentul pus pe stabilitate și calcularea greșită a importanței cererilor de respectare a drepturilor omului a constituit o eroare de judecată.

Această eroare de judecată a rămas parte a politicii externe a SPD pentru o lungă

perioadă de timp. Egon Bahr, în particular, a rămas pe această linie de-a lungul vieții sale – iar influența sa asupra politicii externe a SPD a fost enormă. În 2013, el a spus la o școală din Heidelberg: „Politica Internațională nu este niciodată despre democrație și drepturile omului. Este vorba despre interese și state. Ține cont de asta, indiferent de ceea ce îți se spune la cursul de istorie”.

Pe de altă parte, una dintre lecțiile anului 1989, din punctul meu de vedere, este că democrația nu poate fi exportată (aceasta a fost o altă judecată greșită care a fost făcută anterior) și că este o provocare cheie să arăți solidaritate și să sprijini plantele fragede democratice ale societății civile din țările autoritare și dictatoriale. Democrații din aceste locuri au nevoie de solidaritate și sprijin internațional pentru a li se facilita acțiunile practice, iar opinia publică internațională contribuie cel puțin la protecția lor.

Este izbitor că țările cu trecut comunist au învățat lecția și o susțin în Uniunea Europeană. Dar Germania și UE în ansamblu sunt încă destul de slabe și subdezvoltate în acest domeniu. Aici putem învăța cu adevărat de la Statele Unite.

În urmă cu zece ani, a fost creat „Fondul European pentru Democrație”, în timpul președinției poloneze a UE, pentru a oferi societății civile un sprijin flexibil și rapid sub formă de sume mici de finanțare. Această fundație europeană face o muncă remarcabilă. Din păcate, nici UE însăși, nici statele membre nu oferă suficientă recunoaștere sau finanțare pentru a face dreptate acestei sarcini enorme, care ne privește în față în multe țări. Ar trebui realizate mai multe în acest domeniu, ca o chestiune de urgență – trebuie să folosim toate mijloacele pe care le avem la dispoziție.

Faptul este valabil în special pentru societatea civilă din Rusia și Belarus. În momentul de față, puține lucruri pot fi realizate în oricare dintre aceste două țări. Dar putem sprijini exilul democratic. Ar fi o mare realizare dacă Germania ar deveni o țară de exil democrat. Pentru Belarus, lucrul se întâmplă acum în Polonia și Lituania. Germania ar putea face la fel pentru exilații ruși. Aceasta ar include vize rapide și flexibile, sprijin instituțional și financiar printr-o infrastructură care să le permită respectivilor oameni să fie activi pe arena internațională din Germania, în numele cauzei pentru care au militat deja acasă – o Rusie democratică.

Markus Meckel

Solidaritate cu Ucraina²²

Berlin, 24 februarie 2024

În ultimii doi ani și jumătate, ne-am trezit în fiecare dimineață ca să aflăm despre bombardamentele, rachetele și dronele care cad peste Ucraina și despre numărul de vieți pierdute în noaptea precedentă. Auzim rapoarte originale și vedem imagini de groază. Ucrainenii luptă și mor în apărarea țării lor de zece ani. În 2022, președintele Putin a

²² Textul original în limba germană a fost publicat în 25 februarie 2024 aici: <https://www.die-friedenskirche.de/solidarit%C3%A4tsveranstaltung-ukraine>.

spus deschis că vrea ca Ucraina să fie ștearsă de pe hartă. Civili mor în fiecare zi și infrastructura vitală ucraineană este distrusă.

Timp de 10 ani, teroarea și controlul, crima și violul au predominat în teritoriile ocupate de Rusia. Peste 20.000 de copii au fost răpiți și adoptați cu forța, luându-li-se identitatea pentru a-i transforma în patrioți ruși. Bucha a ajuns să rezeze suferința civililor sub ocupația rusă.

În urmă cu doi ani și jumătate, cetățenilor din Germania și UE le-a devenit evident – deși fuseseră emise avertismente mult mai devreme – că ideile și conceptele noastre despre pace și securitate nu mai sunt valabile. Am fost modelați de cuvintele lui Willy Brandt: „Pacea nu este totul, dar fără pace totul este nimic”. În contextul amenințării nucleare reciproce a Războiului Rece, acest lucru a fost adevărat. Destinderea a devenit o necesitate, iar Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, care a culminat cu Acordurile de la Helsinki, a contribuit la încheierea Războiului Rece. Apoi s-a terminat, iar libertatea și democrația au prevalat în Europa Centrală și de Est și de Sud-Est.

Anul 1989 a schimbat profund întreaga Europă, nu doar Estul. Revoluția pașnică a Germaniei de acum 35 de ani a deschis porțile pentru reunificarea țării. În câțiva ani, nouă, cetățenilor din Germania de Est și ai celorlalte noi democrații, ni s-a oferit oportunitatea să trăim împreună în libertate, autodeterminare și democrație în cadrul UE și NATO.

La Adunarea Ecumenică pentru Justiție, Pace și Integritatea Creației din 1988/89, bisericile RDG s-au pronunțat în favoarea unei „păci juste”. Acest termen ar modela etica creștină a păcii.

Sfârșitul Războiului Rece a adus un sentiment extraordinar de speranță pentru pace și securitate. În toamna anului 1990, Estul și Vestul și-au unit mâinile în „Carta de la Paris” și s-au angajat să respecte drepturile omului și dreptul internațional ca bază a relațiilor internaționale.

A apărut ideea unui profit al păcii, constând în realocarea resurselor financiare altor provocări globale. Din păcate, speranțele noastre pentru o eră de pace după Războiul Rece au fost zădărnice. Șocul a venit încă din 1991 cu războaiele din Balcani. Unii dintre noi își amintesc de întrebarea apărută brusc: ce putem face și ce ar trebui să facem pentru a-l împiedica pe președintele sârb Milošević să declanșeze războiul și expulzarea – sau „curățarea etnică” cum se numea – în fostele state surori din Iugoslavia, în special Kosovo? Îmi amintesc multe conversații și dezbateri în cadrul societății, în cadrul partidelor politice și în bisericile noastre. Ce era etic de făcut într-o astfel de situație? Ne-am luptat cu această întrebare, iar imperativul care a apărut a fost nevoia de a proteja oamenii. A trebuit să definim acest imperativ ca fiind unul internațional. Organizația Națiunilor Unite a vorbit despre „responsabilitatea de a proteja”.

În Germania, întrebarea a fost dacă Bundeswehr ar trebui să ia parte la operațiuni militare pentru a-l opri pe Milošević și a-l împiedica să comită noi crime. Chiar și la începutul anilor 1990, am fost în favoarea participării Germaniei. Am crezut că nu trebuie să ne ferim de la această responsabilitate.

În ultimii doi ani și jumătate ne-am confruntat cu invadarea, pe scară largă, de către Rusia a țării sale vecine, Ucraina. Având în vedere acest război total împotriva unei întregi țări mari și a populației sale civile, cancelarul german Olaf Scholz a vorbit despre un

punct de cotitură istoric – un *Zeitenwende*.

Această situație unică, care amintește de invadarea Poloniei de către Germania în urmă cu 85 de ani, ne impune să reexaminăm toate liniile directoare ale ultimelor câteva decenii. În Germania, un principiu călăuzitor a fost să nu exporte arme în regiunile de criză. Dar dacă victima unui război de agresiune – Ucraina în acest caz – nu se poate apăra fără arme? Avem noi justificarea ca această țară, incapabilă de a se apăra, să fie subjucată, lipsită de autonomie și independență? Ca acele crime inumane să fie comise împotriva locuitorilor săi? Putem oare să stăm pur și simplu și să privim? Conform legii din Germania și din multe alte țări, o persoană poate fi trasă la răspundere pentru că nu a venit în salvarea unei alte persoane. Nu devenim noi vinovați într-un mod similar atunci când nu reușim să acordăm asistență unei națiuni aflate în nevoie?

Astăzi susținem pacea, așa cum am făcut-o atunci, și creștini fiind, ne rugăm pentru ea. Dar să ne fie clar ce fel de pace avem în minte! Pacea este mai mult decât tăcerea armelor. Suntem din ce în ce mai convingiți de faptul că depunerea armelor la momentul nepotrivit poate prevesti un rău pentru vremurile viitoare, mai degrabă decât să deschidă un viitor promițător.

De aceea pacea pe care o căutăm nu este o Pax Romana. Așa numeau vechii romani un teritoriu cucerit – sau pacificat. Acest tip de pace îi privează pe locuitorii țării de libertatea lor de a-și determina viața.

Acest tip de pace nu este *shalom*²³, sau pacea despre care vorbesc Biblia și Isus. *Shalom* presupune că există condițiile politice care reflectă și fac dreptate ființei umane, creație a lui Dumnezeu și asemănătoare lui, cu toată demnitatea inerentă.

„Lucrarea neprihănirii va fi pacea; roadele neprihănirii: odihna și liniștea pe vecie.” (Isaia 32:17)²⁴. A acționa în numele păcii nu este același lucru cu a adera la principii rigide precum non-violența. În situații complexe, pacea trebuie să fie benefică oamenilor într-un sens foarte concret. Nici măcar revoluția non-violentă din 1989, marea noastră experiență de speranță, nu oferă un model care să poată fi pur și simplu transpus.

Uneori ne confruntăm cu alegeri grele, și este de înțeles că avem de dus o luptă. Știind pe deplin că războiul și forța militară provoacă întotdeauna suferința oamenilor nevinovați, este posibil să fim nevoiți să concluzionăm că este necesar să folosim mijloace militare pentru a aplica legea și a proteja oamenii. În urma unor discuții intense, memorandumul de pace publicat de Biserica Protestantă din Germania în 2007 a fost și el de acord cu acest principiu.

Totuși, non-violența continuă să fie o prioritate, dacă ea ne permite să atingem aceste obiective. Dar sunt ele realizabile astăzi? Desigur, cu toții ne-am dori să fie mai ușor, însă oamenii ajung la concluzii diferite chiar dacă urmăresc Evanghelia. Există opinii distincte, în societatea noastră și în bisericile noastre, cu privire la problema livrării de arme și la utilitatea negocierilor în conflictul actual. Avem de suportat aceste divergențe dintre unii cu alții și să rămânem uniți – conștienți cu umilință că nu putem evita să simțim vinovăția. Un lucru este limpede: refuzul de a ne implica, prin furnizarea de arme de exemplu, nu înseamnă că suntem fără vină. În același timp, este esențial să rămânem

23 Din salutul „Pacea să se pogoare asupra voastră!” (nota red.).

24 Varianta Bibliei Dumitru Cornilescu 1924 (nota red.).

uniți în lupta noastră pentru a găsi calea cea bună, în rugăciune pentru pace și în speranță. Și trebuie să acționăm! Și să luăm decizii! Noi, Biserica Protestantă din Germania, am promovat dialogul și legăturile cu Biserica Ortodoxă Rusă de zeci de ani. Însă ce facem când patriarhul său Kirill susține războiul de agresiune și îl declară literalmente „război sfânt”? Da, din fericire, există și alte poziții în Rusia și în Biserica Ortodoxă Rusă.

Aceștia sunt puțini și la distanță unii de alții și le este greu să se facă auziți. Oare cum ar trebui să acționăm noi, celelalte confesiuni creștine? Unde rămâne dialogul o opțiune și când este damnat să eșueze? Nu ar trebui oare să fim noi de partea victimelor și să le ajutăm să se confrunte cu agresorul cu toate mijloacele pe care le avem la dispoziție?

Teologul și pastorul luteran german Dietrich Bonhoeffer, un oponent activ al nazismului, a îndemnat bisericile vremii să recunoască că datoria noastră creștină nu este doar să ajutăm victima, ci să intervenim în mod activ ca să schimbăm lucrările răului. Ar trebui să venim noi înșine în apărarea Ucrainei. Însă, spre deosebire de Serbia din anii 1990, Rusia este un stat nuclear, așa că participarea activă nu este o opțiune. Ceea ce avem de făcut, după părerea mea, este să furnizăm Ucrainei cel puțin tot ce are nevoie pentru a se apăra, inclusiv arme cu rază lungă de acțiune, cum ar fi Taurus, precum și avioane și arme de apărare care îi ajută pe ucraineni să-și respingă superioritatea aeriană asupra teritoriului lor.

Mai mult, trebuie să fim conștienți de impactul acestui război dincolo de Ucraina: Rusia nu dorește doar să-și subjuge vecinul, ci și să distrugă ordinea mondială bazată pe dreptul internațional. Uită-ți-vă la hartă pentru a vedea ce s-ar putea întâmpla dacă Rusia ar câștiga și ar anexa Ucraina. Nu este greu de stabilit cine vor fi următoarele victime ale agresorului. Din punctul meu de vedere, ceea ce nu facem astăzi costă deja vieți omenești, iar mâine nu doar costul financiar va crește, ci și amploarea suferinței umane – în Ucraina și, cel mai probabil, dincolo de ea. Ucraina are nevoie de mai mult decât ajutor militar! Avem de privit și dincolo de dimensiunea militară. Pacea implică mult mai mult! Sute de mii de refugiați ucraineni au nevoie de sprijin. Sunt emoționat să văd cum societatea noastră și comunitățile creștine i-au întâmpinat.

Cred că este o greșeală politică să refuzi aceleași oportunități rușilor și belarușilor care fug de aceste dictaturi ca democrați sau obiectori de conștiință. Ucraina are nevoie, de asemenea, de ajutor fiabil pe termen lung pentru reconstrucție, stabilitate și securitate, care poate fi realizat doar prin integrarea în UE și NATO. Acest lucru ar trebui să fie declarat clar, și ar trebui să începem pregătirile chiar acum! Cuferele publice nu vor putea suporta întreaga povară financiară; investițiile private, între timp, depind de garantarea securității. Cetățenii Ucrainei au nevoie de un parteneriat între egali, precum și de recunoașterea dreptului lor de a trăi în demnitate și de a face parte din familia noastră.

Doamnelor și domnilor,

O etică a păcii nu poate oferi rețete simple de urmat. Dietrich Bonhoeffer s-a luptat intens să găsească calea potrivită înainte de a concluziona că trebuie întreprinse acțiunile necesare în circumstanțele date. În anii 1930, el dezvoltase puternice tendințe pacifiste, înrădăcinate în Predica de pe Munte. Era hotărât să refuze serviciul militar, știind foarte bine că sub Hitler acest lucru era pedepsit cu moartea. În cele din urmă, însă, a ales o

altă cale. Rezistența sa politică s-a extins până la sprijinirea unui atentat asupra vieții lui Hitler. Era conștient de vinovăția pe care o va aduce un asasinat. Cu toate acestea, el a considerat planul nu doar justificabil, ci și necesar.

Criminalul, a susținut Bonhoeffer, trebuie împiedicat să mai comită crime. Biserica a criticat aspru poziția lui, precum și pe Bonhoeffer însuși, și a respins implicarea sa în mișcarea de rezistență germană. Astăzi avem tendința de a avea o altă perspectivă. Nu există o certitudine supremă în ceea ce credem că este lucrul potrivit. Cu toate acestea, fiind creștin, spun că avem speranță și că ne rugăm pentru mila lui Dumnezeu. În timpul unei comemorări a Holocaustului la Parlamentul Germaniei, Marcel Reif, fiul unui supraviețuitor, a spus că tatăl său a vorbit rar despre experiența lui în lagărul de concentrare. Ceea ce i-a transmis fiului său a fost mesajul „Fii o ființă umană!”. Aceasta înseamnă să avem empatie pentru semenii noștri! Înseamnă să ne asumăm responsabilitatea, să fim atenți la semenii noștri și să fim alături de ei. Înseamnă să oferim protecție și sprijin oriunde putem, să lucrăm pentru o coexistență pașnică și să căutăm reconcilierea și un viitor promițător.

Aproape că am ajuns la sfârșitul discursului meu, însă aș vrea să reiau cuvântul cheie al reconcilierii pentru a atinge o temă a scrisorilor femeilor ucrainene, și anume ura lor față de Rusia și ruși. Ca german, trebuie să recunosc că marea majoritate a poporului meu a susținut războiul și crimele comise în timpul epocii național-socialiste. Mișcarea de rezistență politică a fost mică, pentru că era extrem de periculos să te implic – așa cum este de obicei într-o dictatură în război. Doar puține persoane din Occident au recunoscut rezistența micilor grupusculi. Unul dintre ei a fost George Bell, episcopul de Chichester, un prieten al lui Dietrich Bonhoeffer.

Acestea fiind spuse, poporul german a avut de experimentat marea reconciliere, în deceniile care au urmat. A fost esențial să ne recunoaștem propria vinovăție colectivă, deoarece reconcilierea necesită sinceritate. A durat mult. Același lucru se va aplica și Rusiei în viitor. Rusia rămâne vecina noastră și speranța noastră este să găsim reconcilierea cu o Rusie democratică. Aceasta va fi, fără îndoială, un drum lung și greu.

Astăzi însă, sarcina noastră este să garantăm securitatea în fața amenințării din partea Rusiei, ca să aducem pacea. Iată de ce stăm neclintiți alături de Ucraina, victima agresiunii și crimelor rusești!

Tradus, din limba engleză în limba română, de Cristina Andreescu